

Міністерство освіти і науки України  
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління  
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

## **Кваліфікаційна робота**

на здобуття освітнього ступеня магістр  
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: Державне регулювання у сфері протидії  
контрабанді митними органами

Виконала: студентка групи МА23-1зм  
Спеціальність 281  
«Публічне управління та адміністрування»

Дрозд О Д

Керівник: д.н.держ.упр. проф. Івашова Л. М.

Рецензент: професор кафедри менеджменту,  
публічного управління та адміністрування  
ДДАЕУ, д. н. держ. упр., проф.  
Крушельницька Т.А.

Дніпро – 2025

## АНОТАЦІЯ

### ***Дрозд О.Д. Державне регулювання у сфері протидії контрабанді митними органами***

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи державного регулювання боротьби з контрабандою в Україні.

У роботі розкрито сутність поняття контрабанда та її правова природа у системі державного управління митною справою, нормативно-правові основи з регулювання діяльності митних органів у контексті протидії контрабанді та показана роль органів державного управління у системі протидії контрабанді. Проаналізовано сучасний стан протидії контрабанді в Україні та в світі, зокрема розкрито механізми державного регулювання протидії контрабанді, виявлено основні проблеми та недоліки існуючої системи протидії контрабанді в митній системі та здійснено компаративний аналіз щодо протидії контрабанді в Україні та в інших країнах світу. За результатами дослідження визначено основні напрями вдосконалення державного регулювання у сфері протидії контрабанді на основі впровадження новітніх технологій та інструментів у діяльність митних органів, розвитку міжнародного співробітництва в боротьбі з контрабандою та удосконалення законодавчої бази та організаційної структури митних органів в контексті протидії контрабанді

*Ключові слова:* державне управління, митні органи, митне законодавство, міжнародне митне законодавство, контрабанда, механізми протидії контрабанді, зарубіжний досвід, протидія корупції, інноваційні технології.

## SUMMARY

### **Drozd O. D. State regulation in combating smuggling by customs authorities**

Qualification work for the degree of Master in specialty 281 "Public administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2025

The purpose of the master's thesis is to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations for improving the system of state regulation of the fight against smuggling in Ukraine.

The work reveals the essence of the concept of smuggling and its legal nature in the system of state administration of customs affairs, the regulatory and legal framework for regulating the activities of customs authorities in the context of combating smuggling, and shows the role of state administration bodies in the system of combating smuggling. The current state of combating smuggling in Ukraine and in the world is analyzed, in particular, the mechanisms of state regulation of combating smuggling are revealed, the main problems and shortcomings of the existing system of combating smuggling in the customs system are identified, and a comparative analysis of combating smuggling in Ukraine and in other countries of the world is carried out. The results of the study identified the main directions for improving state regulation in the field of countering smuggling based on the introduction of the latest technologies and tools into the activities of customs authorities, the development of international cooperation in the fight against smuggling, and the improvement of the legislative framework and organizational structure of customs authorities in the context of countering smuggling. Keywords: state administration, customs authorities, customs legislation, international customs legislation, smuggling, mechanisms for countering smuggling, foreign experience, combating corruption, innovative technologies.

Список публікацій здобувача:

Дрозд О. Д. Проблема контрабанди на митниці України під час війни: виклики та шляхи вирішення // *European congress of scientific discovery. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2024. Pp. 646-648. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-discovery-29-31-12-2024-madrid-ispaniya-arhiv/>.*

**ЗМІСТ**

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ	10
1.1. Сутність та правова природа контрабанди: поняття та види контрабанди	10
1.2. Нормативно-правова база регулювання діяльності митних органів у сфері протидії контрабанді	19
1.3. Роль державних органів у системі протидії контрабанді	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ	29
2.1. Механізми державного регулювання протидії контрабанді	29
2.2. Проблеми та недоліки існуючої системи протидії контрабанді	38
2.3. Порівняння системи протидії контрабанді в Україні з іншими країнами	47
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ	58
3.1. Впровадження новітніх технологій та інструментів у діяльність митних органів	58
3.2. Розвиток міжнародного співробітництва в боротьбі з контрабандою	67
3.3. Удосконалення законодавчої бази та організаційної структури митних органів в контексті протидії контрабанді	73
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

## ВСТУП

*Актуальність теми.* Курс України на Європейську інтеграцію є логічним наслідком здобуття незалежності. Тож, обов'язком нашої країни є створення повноцінного механізму державних інституцій.

Удосконалення роботи органів державної влади не є виключенням. Адже вони є гарантією нормального функціонування цілої держави. У магістерській роботі розглянуто роботу державних органів, робота яких пов'язана з боротьбою з контрабандою.

Проблема боротьби з контрабандою є надзвичайно широкою, особливо в умовах глобалізації та посилення економічної інтеграції. Контрабанда завдає значної шкоди економіці держави, підриває національну безпеку, сприяє розвитку організованої злочинності та ухиленню від сплати податків. В умовах воєнних конфліктів та політичної нестабільності проблема контрабанди загострюється, оскільки створюються додаткові умови для її розповсюдження.

Сучасні реалії демонструють, що збройні конфлікти мають значний вплив не лише на політичну та соціальну сфери держави, а й на її економіку. Митниця, як один з ключових інститутів, який контролює переміщення товарів через державний кордон, відіграє вирішальну роль у забезпеченні національної безпеки та економічної стабільності в таких умовах.

Актуальність дослідження роботи митниці під час війни зумовлена необхідністю глибокого розуміння тих викликів, з якими стикаються митні органи в умовах збройного конфлікту. Адже саме в такі періоди митниця виконує надзвичайно важливі функції, пов'язані з:

- 1) контролем незаконному переміщенню зброї, боєприпасів, наркотиків та інших товарів, які можуть бути використані для підтримки агресора;
- 2) забезпеченням легального експорту та імпорту товарів, збору митних платежів до державного бюджету та спрощенням процедур для бізнесу;
- 3) швидким проходженням гуманітарних вантажів;

4) запобіганням зловживанням службовим становищем та забезпеченням прозорості роботи митних органів.

Також аналіз існуючої системи державного регулювання протидії контрабанді в Україні його порівняння з міжнародним досвідом дозволяє виявити недоліки та розробити пропозиції щодо її вдосконалення. Зокрема, дослідження спрямоване на оцінку ефективності чинного законодавства виявлення прогалин та суперечностей у законодавстві, що регулює протидію контрабанді, аналіз діяльності митних органів оцінку організаційної структури митниці

Праці вітчизняних науковців заклали загальнотеоретичні основи дослідження статусу та ролі звичаїв у національних інститутах і суспільних системах. Серед них насамперед слід виділити: Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяка, О. Ю. Бусол, А. С. Васильєва, В. М. Гаращука, Р. А. Калюжного, О. В. Київець, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, Р. С. Мельника, В. П. Нагребельного, Н. М. Оніщенко, С. В. Петкова, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученка та багатьох інших.

*Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи державного регулювання боротьби з контрабандою в Україні.*

*Завдання дослідження:*

- розкрити сутність та правову природу контрабанди;
- проаналізувати нормативно-правову базу з регулювання діяльності митних органів у сфері протидії контрабанді;
- означити роль державних органів у системі протидії контрабанді;
- охарактеризувати механізми державного регулювання протидії контрабанді;
- визначити проблеми та недоліки існуючої системи протидії контрабанді;

- здійснити порівняльний аналіз системи протидії контрабанді в Україні з іншими країнами;
- означити напрями впровадження новітніх технологій та інструментів у діяльність митних органів задля протидії контрабанди;
- розкрити шляхи розвитку міжнародного співробітництва в боротьбі з контрабандою;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практичних заходів боротьби з контрабандою.

*Об'єктом дослідження* є правові, організаційні та економічні відносини, що виникають у процесі державного регулювання боротьби з контрабандою в Україні.

*Предметом дослідження* є система державного регулювання у сфері протидії контрабанді митними органами.

*Методи дослідження.* Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення публічного управління та напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з питань протидії контрабанді, а також розвитку, впровадження та вдосконалення механізмів моніторингу й контролю у сфері економічної безпеки держави. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження використано загальні та спеціальні наукові методи, зокрема:

- аналізу, узагальнення та синтезу, що дозволяють вивчити наукові підходи до визначення сутності контрабанди, її причин та наслідків;
- аналогії та порівняння для дослідження методів боротьби з контрабандою в різних країнах;
- систематизації для упорядкування отриманих даних щодо механізмів контролю і попередження контрабанди;
- абстрактно-логічного методу для формулювання теоретичних узагальнень;

- методу дедукції та моделювання, що використовуються для розробки моделей ефективного моніторингу та контролю в системі запобігання контрабандній діяльності.

Застосування цих методів дозволяє забезпечити комплексний підхід до аналізу проблеми контрабанди, визначення шляхів її мінімізації та удосконалення механізмів публічного управління у цій сфері.

*Інформаційною базою дослідження є законодавчі й нормативно-правові акти, офіційні дані Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, Національної поліції України, Державної служби статистики України, матеріали міжнародних організацій, зокрема ООН, Інтерполу та Європолу, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні звіти про стан контрабандної діяльності, відкриті дані з веб-порталів та офіційних сайтів органів публічного управління, а також матеріали, що відображають результати виконання державних і регіональних програм у сфері боротьби з контрабандою.*

*Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо застосування сучасних практик моніторингу та контролю в протидії контрабанді, а саме у наступному:*

- уточнення сутності та змісту поняття «моніторинг та контроль у сфері протидії контрабанді» як механізмів публічного управління, через розкриття необхідності забезпечення прозорості та ефективності державного контролю на кордонах, а також посилення відповідальності за правопорушення у цій сфері;

- на основі вивчення зарубіжного досвіду моніторингу та контролю за контрабандною діяльністю визначено перспективні напрями впровадження в Україні, зокрема:

- використання новітніх технологій у сфері по боротьбі з контрабандою;



- запровадження перебудови митних структур для покращення роботи з запобіганням контрабанди.

Ці результати створюють теоретичну та практичну базу для вдосконалення системи державного контролю та ефективного реагування на виклики, пов'язані з контрабандною діяльністю.

*Практичне значення одержаних результатів.* Отримані в ході дослідження результати та пропозиції щодо вдосконалення публічного управління шляхом впровадження цифрових технологій і підвищення ефективності моніторингу та контролю в сфері протидії контрабанді можуть бути впроваджені у практичну діяльність органів державної влади, митних і прикордонних служб, а також правоохоронних органів. Зокрема, розроблені рекомендації сприятимуть оптимізації процесів виявлення, запобігання та розслідування контрабандних правопорушень, покращенню координації між зацікавленими структурами, а також посиленню захисту економічної безпеки країни.

*Апробація результатів* була здійснена у вигляді публікації тез у Міжнародній науковій-практичній конференції «European congress of scientific discovery». Тематика роботи «Проблематика контрабанди на митниці в Україні під час війни». Конференція була проведена 29-31 грудня 2024 р. м. Мадрид, Іспанія.

*Структура роботи.* Кваліфікаційна робота складається із змісту, вступу, трьох розділів, які об'єднують 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 86 сторінок. Робота містить 2 таблиці та 9 рисунків. Список використаних джерел із 52 найменувань викладено на 86 сторінках.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

#### **1.1 Сутність та правова природа контрабанди: поняття та види контрабанди**

Контрабанда – явище, яке здавна супроводжувало людство, і хоча його форми та об'єкти змінювалися з часом, суть залишалася незмінною – незаконне переміщення товарів через митний кордон. Сьогодні контрабанда є одним з найактуальніших питань у сфері міжнародних економічних відносин та правоохоронної діяльності.

Термін «контрабанда», походить від італійського «contrabando» і означає «contra» – проти, «bando» урядового указу – проти урядового указу. Закон визнає контрабанду злочином майже у всі країни світу [1].

Контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [2].

Ця стаття кримінального кодексу встановлює саме поняття кримінального діяння – контрабанди, відповідальність за вчинення кримінально караного діяння та категорії предметів вивезення яких вважається контрабандою, відповідно об'єктом злочину. Далі проаналізуємо кожен з них.

Відповідно до статті 201 Кримінального кодексу України контрабанда карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Та сама дія, вчинена за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за контрабанду, або службовою особою з використанням службового становища,

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна [2].

Предметом контрабанди можуть бути:

- а) культурні цінності;
- б) отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини та радіоактивні матеріали;
- в) зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї);
- г) спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

Культурні цінності – об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України [3].

Контрабанда культурних цінностей небезпечна посяганням на спадщину цілої нації, що порушує цілісність культурних об'єктів. Такі діяння небезпечні для культури та історії держав.

Привабливість посягання на культурні цінності є їх висока вартість на чорному ринку, що цікавить злочинні угруповання. Чорний ринок контрабанди культурних цінностей – це темна сторона мистецтва та історії, яка поширилася по всьому світу. Це глобальна мережа в рамках якої незаконно переміщуються, продаються і купуються реліквії з тисячолітньою історією і культурою. Цей злочинний бізнес підриває основи цивілізації завдає непоправної шкоди культурній спадщині країни і всього людства.

Однією з найбільш відмінних рис чорного ринку культурних цінностей є його глобальний характер. Культурні цінності перетинають національні кордони та змінюють своїх власників та країни походження. Це ускладнює відстеження їх переміщення та повернення законним власникам.

Під час транзиту культурних цінностей власник або уповноважена особа повинна митну декларацію з описом культурних цінностей, що провозяться, і зазначенням транзиту як мети ввезення, а також дозвіл на вивезення

культурних цінностей, виданий державою вивезення Угодою про вивезення та ввезення культурних цінностей [4].

З метою визначення культурної або історичної цінності товарів, що незаконно переміщуються через митний кордон, може бути призначена експертиза окремих товарів у порядку, передбаченому статтею 515 МК України. З метою перевірки факту контрабанди особі, щодо якої ведеться провадження у справі про порушення митних правил, можуть бути пред'явлені певні предмети або товари та встановлено її особу в порядку, передбаченому статтею 514 МКУ [5].

Отруйні речовини — це небезпечні хімічні речовини та сполуки, індивідуальні за своїм складом, суміші хімічних речовин та сполук, продукти їх розкладу та розпаду, які за сукупністю притаманних їм властивостей створюють або можуть створити небезпеку для довкілля, тварин та здоров'я людей, що може привести до загибелі об'єктів довкілля, тварин та людей, і, які потребують спеціальних методів, умов і засобів поводження з ними. До таких речовин слід віднести миш'як, ціанід калію, фенол, зміїна отрута. Отруйні речовини можуть мати тваринне, рослинне або штучне походження.

Сильнодіючі речовини – це широкий спектр хімічних речовин, як лікарських, так і побутових чи промислових, які можуть бути шкідливими для живих організмів. До таких речовин належать корвалол, новокаїн, фурацилін, інсулін та вітаміни, ніотинова кислота, настоянка прополісу, спиртовий йод та інші. Якщо кількість цих препаратів перевищує кількість, необхідну для лікування конкретної людини, то за незаконне переміщення таких речовин через український кордон настає кримінальна відповідальність.

Вибухові речовини – хімічні речовини або суміш речовин, здатна під впливом зовнішніх дій до швидкого хімічного перетворення, що відбувається з виділенням великої кількості енергії, тепла та газоподібних продуктів [6].

Радіоактивні матеріали - будь-які матеріали, що містять радіонукліди, в яких питома активність, а також сумарна активність у разі їх перевезення

перевищують межі, встановлені нормами, правилами і стандартами з ядерної та радіаційної безпеки [7].

Робота з радіоактивними речовинами має високі ризики. Їх вивезення не є виключенням. Першим що спадає на думку це використання таких речовин для створення бомб, вибухових пристроїв. Навіть невеликі дози радіації становлять велику небезпеку для населення. Що надалі може бути причиною онкологічних захворювань або генетичних мутацій. Згадані речовини за своїми властивостями можуть бути задіяні при створенні ядерної зброї використання якої є актом тероризму.

До радіоактивних матеріалів належать уран, плутоній, саме ці елементи можуть використовуватись для ядерної зброї. Окрім цього, радіоактивними матеріалами вважаються ізотопи цезію та кобальту які можуть використовуватись в медицині, науці, сільському господарстві та промисловості.

Зброя це наступний об'єкт, вивезення якого може вважатися контрабандою. За українським законодавством зброя це – предмети та пристрої, що призначені для ураження живих цілей, кораблів, літаків (вертольотів) та інших об'єктів, і не мають іншого призначення [8].

Також частими випадками контрабанди є перевезення наркотичних речовин. Наркотичні речовини — будь-які речовини, натуральні чи синтетичні, занесені у Переліки I та II Єдиної Конвенції про наркотичні речовини 1961 року. Відповідальність за перевезення даного об'єкту передбачає відповідальність за статтею 305 ККУ та карається на строк від п'яти до восьми років [2].

Наркотики викликають сильну залежність, руйнуючи життя людей і їхніх сімей. Неконтрольоване споживання часто призводить до смертельних передозувань та пошкодження внутрішніх органів. Крім того, наркобізнес тісно пов'язаний з організованою злочинністю, насильством і корупцією. Він фінансує терористичні організації та підриває безпеку держав.

Науковці Проць І. та Ямков Т. виділяють один з видів контрабанди - контрабанда диких тварин. На сторінках спільної наукової роботи науковці зосереджують увагу, що через зручне географічне розташування наша держава стала своєрідним майданчиком – зоною перевезення тварин із Середньої Азії та Україну в інші країни ЄС. А неналежний контроль за цією ситуацією з боку прикордонних, митних та правоохоронних органів призвів до того, що нині «трафік контрабандних тварин» дуже важко зупинити. Найчастіше, за даними екологів, в Україну везуть екзотичних крокодилів, папуг та мавп; натомість вивозять рідкісних змій, комах, ящірок, хижих птахів та трофеї зубрів. Красномовним прикладом є виявлення митниками у 2017 р. трьох сибірських тигренят, яких нелегально перевозили майже зовсім без води, їжі та за відсутності будь-яких санітарних умов. Науковці Проць І. та Ямков Т. резюмують: питання контрабанди тварин досить гостро стоїть сьогодні у нашому суспільстві, що насамперед пов'язано з можливістю транспортування різних тварин, продажу їх через мережу Інтернет та вигадливістю перевізників. Для ефективної протидії такій ситуації повинна бути запроваджена сувора кримінальна відповідальність за контрабанду тварин та одночасно передбачене суворе покарання для нелегальних продавців тварин у мережі Інтернет [9, с. 302, 304].

Багато хто з дослідників вважає, що контрабанда людей є різновидом контрабанди. Так, В. Д. Басай та П. Л. Фріс зазначають, що незаконне переміщення через кордон в Європу людей стало «порівняно новим напрямком докладання зусиль організованої злочинності у сфері контрабанди» [10, с. 317].

У Л. В. Кормич зустрічається вислів, що «об'єктом контрабанди в сучасній Україні стають жінки» [11, с. 324], а О. В. Кузьменко не лише говорить про наявність контрабанди «живим товаром», а навіть пропонує авторську дефініцію цього поняття: «контрабанда «живим товаром» – це незаконне, конспіративне перетинання державного кордону третіми особами нелегальних мігрантів за їх добровільною згодою» [12, с. 319].

У сучасних реаліях це явище, його масштаби та негативний вплив нелегальної міграції на розвиток державності в Україні дійсно вимагають окремих правових напрацювань і наукових досліджень. Водночас це злочинне явище, пов'язане з порушенням державного кордону, не слід вважати контрабандою. Людину не можна розглядати як предмет злочину, враховуючи саме визначення цього поняття. Оскільки людина не є товаром і не може бути «предметом злочину», її неможливо класифікувати як об'єкт контрабанди. Як справедливо зазначає О. О. Дудоров, поняття «контрабанда живим товаром» здається швидше публіцистичним, ніж юридичним поняттям. Людина не визнається предметом злочину, навіть якщо з приводу неї фактично виникають певні торговельні відносини. Здійснення стосовно людини незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або через державний кордон для подальшого продажу, або іншої передачі особі з певною метою, слід кваліфікувати не за ст. 201, а за ст. 149 КК [13, с. 328].

Далі проаналізуємо способи вчинення незаконного переміщення через митний кордон, або простіше кажучи, способи контрабанди. Це різноманітні методи та прийоми, які використовують контрабандисти для того, щоб приховати від митного контролю незаконно переміщені товари. Це можуть бути як прості, так і надзвичайно складні схеми, які постійно змінюються та ускладнюються.



Рис. 1.1. Способи вчинення незаконного переміщення товарів.

Джерело: складено автором.

Способи вчинення незаконного переміщення через митний кордон можна поділити на (рисунок 1.1) переміщення поза митним контролем (об'їзд митних постів автомобільним транспортом, обхід пішоходами митних постів, ухилення від митного контролю) та приховування від митного контролю.

Переміщення з приховуванням від митного контролю можна поділити на такі види:

- тайники (створення або обладнання сховищ (тайників) у транспортних засобах, особистих речах, контейнерах, одязі тощо);
- фізичне приховування (використання тіла, взуття, одягу тощо);
- камуфлювання предметів контрабанди (спеціальне маскування предметів контрабанди під предмети домашнього вжитку або їх розбирання та переміщення окремими частинами).

Далі продемонстровано приховування контрабанди шляхом створення тайника та контрабанда замаскована під предмети домашнього вжитку (рисунок 1.2 та 1.3).





Рис. 1.2. Приховування контрабанди шляхом створення «тайника».

Джерело: офіційний телеграм канал Державної митної служби України



Рис. 1.3. Контрабанда замаскована під предмети домашнього вжитку.

Джерело: офіційний телеграм канал Державної митної служби України

Мотиваційними передумовами виникнення контрабанди товарів є:

- недосконалість митної політики;
- неефективність митних тарифів;

- відсутність належного підбору персоналу і виховної роботи;
- недостатність технічних засобів здійснення огляду;
- велика кількість документів, необхідних для проходження вантажу через кордон;
- обтяжливність адміністративних, економічних, технічних заходів [14].

Також через фальсифікацію документів можливе здійснення незаконне перевезення товарів через митну територію. Контрабандисти можуть здійснювати це наступними способами:

1) подання підроблених документів (підроблення підписів, печаток, внесення неправдивих відомостей про предмети, що підлягають митному контролю);

2) подання документів, одержаних незаконним шляхом (подання неправдивих відомостей, одержаних внаслідок застосування фізичного або психічного насильства, зловживання службовим становищем або недбалості посадових осіб);

3) подання документів, що містять неправдиві відомості (неправдиві дані про вагу, характеристики, кількість або вартість предметів).

Отже, контрабанда – це складне соціально-економічне явище, яке завдає значної шкоди державі та суспільству. Для ефективної боротьби з контрабандою необхідні спільні зусилля правоохоронних органів, митної служби та інших державних структур.

Тож, контрабанда є суспільно небезпечним явищем, яке полягає в умисному порушенні митного законодавства через незаконне переміщення товарів, культурних цінностей, зброї, наркотичних речовин та інших об'єктів через державний кордон. Це правопорушення має різноплановий характер, поєднуючи кримінальну, адміністративну та економічну складові.

## **1.2 Нормативно-правова база регулювання діяльності митних органів у сфері протидії контрабанді**

Боротьба з контрабандою є важливим питанням будь-якої цивілізованої країни. Чітке встановлення нормативних повноважень органів на які покладено боротьба з контрабандою є запорукою ефективної боротьби з нею.

Нормативні акти встановлюють повноваження митних органів, їх права та обов'язки, що надає їм підставу діяти відповідно до юридичного припису.

Також завдяки такому регулюванню забезпечується виконання принципу законності. Адже законодавець встановлює права та процедури, що запобігають зловживанню влади суб'єктом виконання, що гарантує захист прав та свобод громадян.

В основі правового підходу України до боротьби з контрабандою лежить Митний кодекс України, який визначає порядок роботи митних органів, їх обов'язки та права щодо виявлення та запобігання контрабанді. Митний кодекс, який неодноразово переглядався з метою адаптації до нових викликів, закладає основу, яка сприяє прозорості, ефективності та результативності митних операцій. Одним із ключових елементів цього кодексу є акцент на методах управління ризиками, які дозволяють митному персоналу визначати пріоритетність перевірок на основі оцінених рівнів ризику, таким чином оптимізуючи використання ресурсів [5].

Митний кодекс чітко визначає поняття контрабанди, перелік товарів, які заборонено або обмежено до переміщення через митний кордон, та умови їх легального ввезення чи вивезення. Це дозволяє митним органам чітко розуміти, які саме дії слід кваліфікувати як контрабанду.

Кодекс встановлює правила проведення митного контролю, включаючи порядок вибіркового та поглибленого огляду товарів, використання технічних засобів контролю, а також взаємодію митних органів з іншими правоохоронними структурами. Це дає можливість митникам ефективно виявляти контрабанду.

Митний кодекс зобов'язує декларантів надавати повну та достовірну інформацію про товари, що переміщуються через митний кордон. Це дозволяє

митним органам порівняти декларовані дані з фактичними характеристиками товарів та виявити можливі відхилення.

Цей нормативно правовий акт передбачає різні види відповідальності за порушення митних правил, включаючи адміністративну, кримінальну та цивільну. Це створює ефективний механізм стримування від вчинення контрабанди.

Важливим аспектом при аналізі нормативної бази є міжнародна складова. Міжнародні конвенції та угоди встановлюють спільні стандарти для визначення контрабанди, кримінальної відповідальності та процедур співпраці між правоохоронними органами різних країн. Це сприяє уніфікації підходів та полегшує екстрадицію підозрюваних.

Прикладом є Конвенція про боротьбу з організованою злочинністю, яка вважається однією з найважливіших глобальних ініціатив у цій сфері. Зокрема, до цієї Конвенції додається три протоколи, одним із яких є Протокол проти незаконного виробництва та торгівлі вогнепальною зброєю, її частинами, компонентами та боєприпасами (так званий Протокол про вогнепальну зброю).

У статті 3 цього Протоколу зазначено, що вогнепальною зброєю вважається будь-яка портативна ствольна зброя, здатна випускати постріли, кулі чи снаряди за допомогою дії вибухівки або така, що може бути легко до цього переобладнана. Винятком є старовинна вогнепальна зброя. Під антикварною зброєю та її копіями розуміється те, що визначено відповідно до законодавства конкретної країни.

Київська конвенція – це міжнародна угода, спрямована на спрощення та гармонізацію митних процедур. На перший погляд, вона може здатися далекою від боротьби з контрабандою, проте ці два поняття тісно пов'язані [15].

Конвенція передбачає впровадження сучасних технологій, спрощення митних формальностей та підвищення прозорості митних операцій. Це, у свою

чергу, ускладнює приховування незаконних товарів та дій, що є основою контрабанди.

Цей міжнародний акт стимулює співпрацю між митними органами різних країн. Обмін повідомлення, спільні операції та координація дій значно ускладнюють діяльність контрабандистів, які часто діють на міжнародному рівні.

Київська конвенція заохочує митні органи до використання аналізу ризиків для ідентифікації потенційних загроз, включаючи контрабанду. Це дозволяє зосередити зусилля на найбільш ризикових вантажах та транспортних засобах.

Кримінальний кодекс України є наступним документом, який ми розглянемо. Це національний документ, що регулює протидію злочинам. У статті 201 зазначено, що кримінальна відповідальність настає виключно за переміщення через митний кордон України об'єктів, таких як культурні цінності, отруйні, сильнодіючі чи вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси (за винятком гладкоствольної мисливської зброї та боєприпасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації, якщо це відбувається поза митним контролем або з приховуванням від нього [2].

Положення про Державну митну службу формує основу для регулювання завдань Державної митної служби, яка є центральним органом виконавчої влади. Цей статут визначає чіткі обов'язки та функції органів прикордонного контролю, особливо підкреслюючи їх важливу роль у запобіганні несанкціонованому транзиту товарів на лініях суверенних територій. У ньому також визначено регуляторні заходи та стратегії, спрямовані на боротьбу з контрабандою, важливою проблемою, яка створює загрози економіці та безпеці нації. Встановлюючи чіткі протоколи та надаючи повноваження митникам, закон має на меті зміцнити національну безпеку, захистити законну торгівлю та забезпечити дотримання міжнародних митних стандартів [16].

Важливу роль у регулюванні фінансових операцій, пов'язаних з контрабандою, відіграє Закон України, «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинною діяльністю» який був прийнятий у 2002 році. Це законодавство встановлює комплексні рамки, спрямовані на боротьбу з організованою злочинністю шляхом запровадження суворого контролю за різними фінансовими операціями, які можуть бути пов'язані з незаконною діяльністю. Законодавець вимагає від фінансових установ проводити ретельну належну перевірку своїх клієнтів і відстежувати транзакції на наявність будь-якої підозрілої діяльності, яка може вказувати на відмивання грошей або фінансування контрабандних операцій. Крім того, закон надає державним органам повноваження співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами для підвищення ефективності їхніх заходів по боротьбі з контрабандою. Цей багатогранний підхід не лише відповідає на нагальну потребу в нагляді за фінансовими операціями, але й спрямований на ліквідацію ширших мереж, що сприяють злочинним підприємствам, тим самим зміцнюючи цілісність фінансової системи України та сприяючи глобальним зусиллям проти транснаціональної злочинності [17].

Закон України «Про запобігання корупції» є правовою базою для боротьби з корупцією, особливо в митній сфері. Це всеосяжне законодавство визначає правові основи для протидії корупції, чітко визначаючи наслідки для різних форм корупції, включаючи хабарництво, зловживання владою та інші кримінальні дії, пов'язані з корупцією. Наприклад, відповідно до цього закону посадовці, яких визнають винними в отриманні хабаря, можуть загрозувати суворими покараннями, включаючи значні штрафи та позбавлення волі, що покликане стримати потенційних правопорушників. Крім того, закон містить спеціальні положення, спрямовані на боротьбу з контрабандою, визнаючи, що корупція та контрабанда часто є взаємопов'язаними проблемами, які підривають національну безпеку та економічну стабільність. Запроваджуючи суворі заходи та сприяючи прозорості митних операцій, закон не лише

запобігає незаконній торгівлі товарами, але й спрямований на виховання культури доброчесності серед державних службовців [18].

Таким чином, нормативно-правова база регулювання діяльності митних органів у сфері протидії контрабанді є важливим інструментом забезпечення економічної безпеки держави. Постійна робота над її вдосконаленням дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з контрабандою, та створити сприятливі умови для розвитку легального бізнесу.

### **1.3 Роль державних органів у системі протидії контрабанди**

Митні органи відіграють ключову роль у забезпеченні економічної безпеки держави. Одним з основних завдань митниці є протидія контрабанді. Саме митники стоять на першій лінії оборони від незаконного переміщення товарів через кордон, захищаючи державний бюджет та забезпечуючи дотримання митного законодавства. Їх діяльність спрямована на виявлення та припинення незаконних схем, а також на запобігання надходженню на внутрішній ринок підроблених товарів та товарів, що становлять загрозу для здоров'я та безпеки громадян.

Боротьба з контрабандою, як правопорушенням, постійно регулюється Конституцією та іншими законами держави. Основні положення Конституції, які стосуються цієї сфери, мають загальний характер і стосуються дотримання законності, безпеки, економічного добробуту та захисту державного кордону. Конституція встановлює, що держава зобов'язана захищати свою економіку. Контрабанда як явище підриває економічну стабільність, полегшення незаконного обігу товарів і виведених ресурсів.

У Конституції України немає прямого положення, яке б стосувалося боротьби з контрабандою. Проте ряд приписів опосередковано регулюють цю сферу, забезпечуючи правові підстави для боротьби з цим явищем. Стаття 1 встановлює, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Захист державних кордонів, зокрема від

контрабанди, є частиною реалізації цих принципів. Стаття 17 зобов'язує державу забезпечувати захист суверенітету і територіальної цілісності. Боротися з контрабандою — це частина охорони державного кордону [19].

Першим органом, який протидіє контрабанді є митниця. Завдяки їм впроваджують різноманітні стратегії та заходи для запобігання потраплянню в країну нелегальних товарів. До них належать ретельні перевірки на прикордонних контрольно-пропускних пунктах, використання передових технологій, таких як рентгенівські апарати та автоматизовані системи для відстеження відправлень, а також співпраця з міжнародними агентствами для обміну розвідувальною інформацією про тенденції контрабанди.

Метою діяльності митних органів щодо питання організацій по боротьбі з контрабандою є забезпечення економічної безпеки суспільства і нації.

Під економічною безпекою розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз у сфері економічної та фінансової діяльності держави.

Систематичні та практичні заходи по боротьбі з контрабандою здійснюються з наступними цілями:

- 1) встановлення контролю за контрабандою (виявлення структури контрабанди, механізму, обсягу, наявності організованих груп контрабанди тощо);
- 2) знешкодження та ліквідація контрабанди;
- 3) усунення причин та передумов вчинення контрабанди.

Правоохоронна діяльність митних органів по боротьбі з контрабандою створюється в різних формах:

- 1) адміністративно-правовій формі (проявляється ознака або порушення адміністративних актів кримінального, митного, валютного, податкового та іншого законодавства, шляхом виконання митного оформлення), митного і валютного контролю, підтримання контактів з іншими державними органами);
- 2) адміністративно-процесуальна форма (полягає в дійсних адміністративно-процесуальних діях, які мають намети перевірку виявлених



фактів відхилення від адміністративно-правових норм і митних правил, а також виявлення причетних до цих порушень осіб і визначення міри відповідальності цих осіб за скоєні порушення, заходи для попередження або зменшення збитків, нанесених державою в результаті протиправних дій);

3) кримінально-процесуальна форма (проявляється в діях цих органів, спрямованих на порушення кримінальної справи за фактами або ознаками кримінальних злочинів, боротьба з якими віднесена до компетенції митних органів, наприклад контрабанда товарів, порушення митних правил);

4) оперативно-пошукова робота (забезпечення підвищення ефективності митного контролю, виявлення ознак і фактів підготовки до скоєння злочинів і порушення митних правил, виявлення причетності до цих правопорушень осіб, з'ясування причин та умов, що сприяють здійсненню таких правопорушень, а також запобігти нанесенню збитків державі).

Діяльність пов'язана з протидією контрабанді координується Департаментом організації протидії митним правопорушенням. Робота Департаменту полягає у розробці та реалізації ряду завдань та програм, спрямованих на досягнення певних позитивних результатів. Адже незаконне переміщення товарів, предметів та сировини завдають значної шкоди економіці держави [20].

Департамент боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил є спеціалізованим митним органом, який в межах своєї компетенції та делегованих Держмитслужбою повноважень здійснює на митній території України державну митну справу та забезпечує комплексний контроль за додержанням законодавства України з питань державної митної справи, керівництво та координацію діяльності інших митних органів з питань запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил, організації та проведення службових розслідувань та перевірок, протидії легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму [21].

Далі активній протидії контрабанди сприяє Державна податкова служба. Вона діє у питаннях контрабанди у співпраці з митними органами. Однією з основних стратегій податкової служби є впровадження суворого моніторингу та нормативно-правової бази, спрямованої на сприяння прозорості торгових операцій. Наприклад, агентство співпрацює з працівниками митниці, щоб ретельно перевіряти вантажі та використовувати передові технологічні інструменти для аналізу даних, забезпечуючи оперативне усунення будь-яких розбіжностей у деклараціях.

Наступним органом який допомагає боротьбі з контрабандою є Прикордонна служба. Вона відповідає за здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення тероризму [22].

Права Державної прикордонної служби України щодо протидії контрабандній діяльності встановлені в ст. 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу» [22]. Але цей закон не містить визначення поняття «контрабанда». Завдання Держмитслужби щодо запобігання та протидії контрабанді закріплені в Положенні про цю службу [23], однак у ньому відсутнє визначення поняття «контрабанда».

Для виявлення контрабанди прикордонники використовують різноманітні технічні засоби, такі як рентгенівські апарати, інфрачервоні камери, собаки-шукачі тощо.

О.І. Хараберюша та О.Р. Авдеева вважають, що протидія контрабанді вимагає насамперед кардинального удосконалення системи координації діяльності усіх силових структур, зокрема СБУ, органів внутрішніх справ, Держприкордонслужби, митної служби, наділених правом здійснення оперативно-розшукової діяльності [24].

З огляду на повноваження, закріплені в Кримінальному процесуальному кодексі України та спеціальних законах, можна виділити значно вужчий

перелік правоохоронних органів, які безпосередньо займаються питаннями протидії контрабанді. До них належать: Служба безпеки України, Національна поліція, Бюро економічної безпеки, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро, органи прокуратури та митні органи [25].

Далі схематично зобразимо органи, які залучені до питання боротьби з контрабандою (табл. 1.1)

Таблиця 1.1.

## Державні органи, які своєю діяльністю протидіють контрабанді

Орган	Основні функції	Зображення
Державна митна служба України	Здійснення митного контролю, виявлення та запобігання незаконному переміщенню товарів через митний кордон.	
Державна прикордонна служба України	Охорона державного кордону, контроль за переміщенням осіб та транспортних засобів через кордон, виявлення контрабанди.	
Служба безпеки України (СБУ)	Протидія організованим злочинності, включаючи контрабанду, проведення оперативно-розшукових заходів, боротьба з корупцією.	
Національна поліція України	Забезпечення громадського порядку, розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з контрабандою, затримання осіб, причетних до незаконного переміщення товарів.	
Державне бюро розслідувань (ДБР)	Розслідування кримінальних правопорушень, вчинених високопосадовцями та іншими категоріями осіб, у тому числі пов'язаних з контрабандою.	

Незважаючи на зусилля, українські державні структури стикаються з численними проблемами у боротьбі з контрабандою. При цьому варто зазначити, що корупція залишається поширеною проблемою в системі, де деякі чиновники можуть вступати в змову з контрабандистами, підриваючи зусилля цілої ланки державного співробітництва.

Великі суми грошей, які можна отримати від контрабандистів, спокушають деяких посадових осіб на хабарі.

Відсутня чітка система контролю за діяльністю митників та інших посадових осіб, що займаються боротьбою з контрабандою, яка призводить до так званої вседозволеності та порушення норм закону.

Отже, державні органи відіграють провідну роль у боротьбі з контрабандою, забезпечуючи функціонування ефективної системи запобігання, виявлення та протидії цьому явищу. Їхня злагоджена робота є важливою складовою забезпечення стабільності та добробуту країни.

## РОЗДІЛ 2

### АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

#### 2.1 Механізми державного регулювання протидії контрабанді

Розвиток механізмів державного регулювання у сфері запобігання та протидії контрабанді є важливим не лише для забезпечення митної безпеки як ключової складових економічної безпеки держави та захисту митних інтересів України, але й для ефективної боротьби з контрабандою та порушенням митних правил. Впровадження дієвих механізмів державного регулювання сприятиме імплементації європейських стандартів у сфері прикордонної та митної безпеки, покращенню репутації України у відносинах із міжнародними партнерами, підвищенню іміджу й авторитету державних органів, зокрема тих, що відповідають за протидію контрабанді. Це, своєю чергою, забезпечить захист національних економічних інтересів.

Стратегічні підходи до розвитку системи державного регулювання кордоном визначені в Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, затвердженій розпорядженням Кабміну від 24 липня 2019 року, № 687 р. Цей документ передбачає:

- оптимізацію контрольних процедур на кордоні із забезпеченням належного рівня безпеки;
- здійснення вибіркового контролю на основі аналізу й оцінювання ризиків, що забезпечує мінімізацію загроз на державному кордоні;
- запровадження механізму координації діяльності суб'єктів інтегрованого управління кордонами, що забезпечує їх ефективну співпрацю;
- запровадження ефективного механізму міжнародного співробітництва у сфері розвитку інтегрованого управління кордонами в Україні;

– забезпечення ефективної протидії транскордонній злочинності правоохоронними органами тощо [26].

Президент України Володимир Зеленський, враховуючи виклики та загрози національній безпеці, пов'язані з неналежним облаштуванням прикордонної інфраструктури та утриманням державного кордону, ініціював стратегічне планування заходів із впровадження європейських стандартів прикордонної безпеки. У рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про окремі питання реалізації державної політики у сфері захисту державного кордону», затвердженому указом Президента від 18 серпня 2021 року [27], йдеться про необхідність системного розвитку інтегрованого управління кордонами. Зокрема, акцентується на важливості скоординованої діяльності державних органів і сектору безпеки для забезпечення належного прикордонного контролю та створення умов для розвитку транскордонного співробітництва.

В Україні система запобігання та контролю за контрабандою зосереджена на двох ключових механізмах державного регулювання протидії контрабанді: парламентському та громадському контролю. Парламентський контроль виконує роль механізму, який спрямований на забезпечення ефективності діяльності митних і прикордонних служб, а також дотримання ними законодавства. Серед його основних завдань - моніторинг оперативної роботи служб безпеки, оцінка вжитих заходів у сфері безпеки та аналіз їх впливу на економіку й безпеку держави. З метою підвищення результативності парламентського контролю можуть створюватися спеціалізовані комітети або підкомітети, що здійснюватимуть детальний аналіз і забезпечуватимуть нагляд за діяльністю цих служб.

Водночас громадський контроль охоплює активну участь представників громадськості у нагляді за діяльністю митних та прикордонних органів для забезпечення об'єктивності і прозорості, але наразі є певні прогалини з повідомленням громадськості. Згідно з проведеним моніторингом офіційної сторінки митної служби в соціальній мережі «Телеграм» за 2023 рік

зафіксовано 124 випадки порушень, про які було сповіщено громадськість через дописи в соціальній мережі. А за офіційною статистикою, зафіксовано 11 935 порушень митних правил, з яких 3493 справи розглянуто безпосередньо митницями, на розгляд до суду митницями передано 6 912 справ про порушення митних правил на суму 6,4 млрд гривень. За результатами розгляду справ, суди наклали стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму 2 млрд грн (конфіскація – 1,04 млрд грн, штрафів – 963 млн грн). Відповідно кількість повідомлень про порушення, які були опубліковані в соціальній мережі щодо кількості порушень згідно із статистикою, становить трохи більше 1 %, що є дуже малим показником. Також важливо в таких повідомленнях у соціальних мережах розповідати про історії покарань (стягнення штрафів, кримінальна відповідальність, конфіскація майна тощо) без порушення конфіденційності осіб, що притягнуті до відповідальності, та таємниць слідства. Такий підхід має показати, яких наслідків зазнає саме та людина, яка наважилась на незаконні дії, та індивідуальність покарання, а не «суху» статистику щодо всіх випадків за звітний рік [28].

Важливою складовою системи контролю є механізми співпраці, які включають ефективний обмін інформацією між парламентськими комітетами, громадськими організаціями та державними службами, а також активне залучення громадян до процесів контролю і моніторингу. Для забезпечення підзвітності контрольованих органів передбачено запровадження кримінальної та адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, а також проведення публічних слухань, що інформують громадськість про результати контролю. Такий комплексний підхід до парламентського і громадського контролю сприяє формуванню дієвої системи протидії контрабанді, забезпечуючи як безпеку держави, так і її економічне зростання.

Розглянемо та охарактеризуємо основні механізми державного регулювання у сфері запобігання та протидії контрабанді (рисунок 2.1.).



Рис. 2.1. Механізми державного регулювання у сфері запобігання та протидії контрабанді.

Джерело: складено автором.

Організаційний механізм державного регулювання у протидії контрабанді спрямований на підвищення ефективності боротьби з контрабандою та корупцією в процесі митного оформлення товарів. Він ґрунтується на використанні різноманітних інструментів і заходів, що включають організацію системної роботи у сфері дотримання митних правил, вдосконалення прикордонної та митної безпеки з урахуванням міжнародного досвіду, а також активізацію дипломатичних каналів для обміну інформацією з ключовими торгівельними партнерами.

Застосування методик, заснованих на міжнародному досвіді, є важливим елементом протидії контрабанді. Це включає розробку та постійне вдосконалення підходів, які враховують особливості виявлення таких типів контрабанди, як наркотики чи підроблена продукція. Ефективні методики



підвищують точність перевірок і допомагають запобігати нелегальному переміщенню товарів через митний кордон.

Ефективним етапом в протидії з контрабандою є реформування Державної митної служби. 17 жовтня 2024 року Президент України Володимир Зеленський підписав закон № 6490-д [10], який передбачає реформу Державної митної служби України. Закон набрав чинності 1 листопада 2024 року та передбачає:

- презавантаження митниці за зразком БЕБ, погодженим з міжнародними партнерами;
- прозорий конкурс на голову ДМС (Державна міграційна служба) за участі міжнародних організацій;
- політична незалежність голови ДМС: звільнення за висновком аудиту;
- переатестація всіх працівників протягом 18 місяців з призначення нового голови;
- половину членів атестаційних комісій для керівних посад обирають міжнародники за пропозиціями бізнес-спільноти;
- підвищення зарплат на рівні закону.

Політичний механізм в сфері запобігання та протидії контрабанді орієнтований на впровадження комплексу спеціалізованих заходів (політичних, дипломатичних і санкційних), спрямованих на зміцнення національної безпеки. Це сприяє формуванню сприятливих умов для реалізації національних інтересів, зокрема захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз у політичній та економічній площинах, а також забезпеченню збалансованих відносин між державою, суспільством і громадянами.

Цей механізм включає дії, орієнтовані на залучення міжнародної спільноти, моніторинг транскордонної злочинності, організацію спільних операцій із правоохоронними органами інших держав і активізацію співпраці з міжнародними структурами, такими як Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони.

Важливим аспектом є співпраця з іншими державами у сфері боротьби з контрабандою. Розробка й впровадження спільних стратегій виступають дієвим інструментом для зменшення обсягів недеklarованої та нелегальної торгівлі, що може негативно впливати на економічну стабільність і безпеку. Об'єднані зусилля в цьому напрямі забезпечують можливість обміну інформацією, вдосконалення митних практик і оперативного реагування на виклики, породжені несумлінною торгівлею. Цей підхід допомагає не лише гарантувати національну безпеку та уникати фіскальних втрат, але також формувати довіру міжнародних партнерів і підтримувати стійкість глобального економічного середовища. Така міжнародна взаємодія стає ключовим компонентом стратегії країни для створення відкритого й прозорого економічного простору.

Правовий механізм фокусується на вдосконаленні законодавства в сфері національної безпеки та протидії контрабанді. Його діяльність передбачає як розробку нових законодавчих ініціатив, так і внесення змін до чинних нормативно-правових актів. Основними напрямками є посилення юридичної відповідальності за порушення митних правил, надання митним органам прав на оперативну діяльність і досудове слідство, впровадження фінансової відповідальності для юридичних осіб і гармонізація законодавства з європейськими стандартами. Крім того, ключовими елементами є розробка концепцій для підвищення ефективності запобігання контрабанді та інтеграція норм міжнародного права для боротьби з незаконними операціями.

Правовий механізм характеризує собою єдину, впорядковану систему сукупності структурно пов'язаних між собою елементів реалізації певних державних функцій, що утворюють його структуру та спрямовані на досягнення основної державної мети [29]. До зазначених елементів варто віднести такі складові: окремі правові норми, нормативно-правові акти, а також систему суб'єктів, які здійснюють реалізацію державної політики щодо протидії конкретним правопорушенням.

Адміністративно-правовий механізм протидії контрабанді за своєю практичною сутністю являє собою процес реалізації формально визначених та юридично закріплених адміністративним та митним законодавством обов'язкових правил поведінки як для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і для інших суб'єктів переміщення через митний кордон України [30]. Водночас дотримання правових норм адміністративного та митного законодавства, зокрема із залученням юридичних механізмів для притягнення до відповідальності, має значний вплив на ефективність боротьби не лише з порушеннями митних правил, але й з контрабандою. Виходячи з цього, можна стверджувати, що успішна протидія митній злочинності, її запобігання та усунення залежать від належної організації та правової підтримки чинного законодавства в межах адміністративної та кримінальної сфери.

Основна мета адміністративно-правових засад протидії контрабанді полягає у зменшенні кількості порушень митних правил. Контрабанда є незаконним діянням, яке порушує встановлений державою порядок переміщення товарів, що призводить до завдання шкоди державному бюджету. Як наслідок, до осіб, які вчиняють такі правопорушення, застосовуються заходи адміністративного або кримінального реагування.

Правові засади протидії контрабанді охоплюють не лише адміністративно-правовий вплив, а й включають кримінально-правові засади.

Питання криміналізації контрабанди протягом багатьох років актуальне, оскільки відповідальність, що встановлена Митним кодексом України, недостатня та потребує застосування відповідних санкцій кримінально-правового характеру [5]. У вересні 2023 р. Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності здійснив перегляд свого рішення від 2021 р. щодо рекомендацій прийняття в другому читанні законопроекту № 5420. 9 грудня 2023 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» [31]. Згідно із законом від 9 грудня 2023

року № 3513-IX до двох статей чинного Кримінального кодексу України внести зміни, що передбачають кримінальну караність за контрабанду та охоплює дві нові статті. Таким чином, прийняття цього закону кримінальне законодавство охопило чотири окремі статті за вчинення такого протиправного діяння, як контрабанда, тобто переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням або поза митним контролем [32]. Прийняття такого досить радикального рішення у сфері боротьби з контрабандою є однією з ключових умов для отримання Україною траншу макрофінансової допомоги від Європейського Союзу.

Інформаційний механізм спрямований на автоматизацію процедур у митній сфері і створення електронних сервісів для суб'єктів господарювання. Він забезпечує контроль за правильністю митних документів, мінімізує людський фактор у процесах і сприяє розвитку відповідної інфраструктури пунктів пропуску. Додатково проводиться послідовна реформа кадрового складу митних органів, зокрема в частині підвищення їхньої кваліфікації.

Крім того, увага приділяється підвищенню матеріального забезпечення прикордонників і митників задля зниження корупційних ризиків, а також створенню бази даних правопорушників у сфері порушень митних правил.

Безпековий механізм орієнтований на своєчасне реагування на актуальні та потенційні загрози в економічній сфері, що пов'язані з незаконними транскордонними операціями. Для реалізації цього передбачені заходи з розширення повноважень митних служб щодо оперативної діяльності, оснащення всіх митних пунктів сучасним технічним обладнанням (сканери, системи контролю), а також посилення охорони територіальних вод України.

Активне впровадження сучасних технологій є важливим кроком для підвищення ефективності роботи митних органів. У цьому контексті ключову роль відіграє створення передових систем митного контролю, що базуються на інноваційних технологіях. Системи відеоспостереження забезпечують безперервний моніторинг митної території, електронні ваги дозволяють точно визначати масу товарів, а рентгенівські сканери сприяють огляду вмісту

контейнерів, що уможлиблює виявлення потенційно небезпечних або недекларованих вантажів. Ці та інші сучасні безконтактні рішення дають змогу ефективно боротися з контрабандою та підтримувати безпеку національного економічного середовища.

Запровадження інноваційних підходів, зокрема автоматизованих систем розпізнавання образів і технологій штучного інтелекту, стає новаторським етапом у підвищенні точності та швидкості виявлення правопорушень. Системи аналізу візуальних даних здатні обробляти значні обсяги інформації та виявляти об'єкти, що викликають підозру, тоді як штучний інтелект автоматизує процеси ідентифікації та оцінки надзвичайних випадків, оптимізуючи оперативну діяльність митних служб.

Важливим механізмом протидії контрабанді є розвиток кінологічної служби яка охоплює не лише тренування собак для пошуку контрабанди, а й використання спеціальних аналогів наркотичних засобів під час навчання. Завдяки діяльності кінологічної служби забезпечується додатковий рівень контролю, особливо в тих випадках, коли технічні засоби виявлення мають свої обмеження. Пошукові собаки відіграють ключову роль у швидкому та точному знаходженні різних видів контрабандних товарів.

Таким чином, механізми державного регулювання у сфері запобігання та протидії контрабанді варто розглядати як комплекс взаємопов'язаних організаційних, політичних, правових, інформаційних і безпекових заходів, спрямованих на ефективну боротьбу з контрабандною діяльністю та створення стійкої системи протидії цьому явищу.

Отже, можна зазначити, що в сучасних умовах суспільно-політичної, соціально-економічної та безпекової ситуації в Україні існує нагальна потреба в удосконаленні механізмів державного регулювання для ефективного запобігання та протидії контрабандній діяльності. Удосконалення відповідних механізмів дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на внутрішньому ринку та стримати відтік робочої сили за кордон, але й зменшити фінансові втрати для державного та місцевих

бюджетів, запобігти поширенню неякісних і небезпечних товарів та розв'язати супутні проблеми. Це також сприятиме заохоченню учасників зовнішньоекономічної діяльності до добросовісної сплати митних платежів, посиленню контролю на кордоні та митниці, а також активнішій боротьбі з корупцією у цих структурах.

## **2.2 Проблеми та недоліки існуючої системи у сфері протидії контрабанді**

Причини виникнення контрабанди в Україні зумовлені взаємодією різних чинників, які створюють сприятливі умови для розвитку нелегальних операцій і незаконного обігу товарів. Одним із ключових факторів є корупція в державних органах, зокрема в митниці та прикордонних службах. Корупційні механізми відкривають шлях для контрабандних операцій, послаблюючи державний контроль. Наступною причиною виступають високі митні ставки, акцизи та ПДВ. Збільшені податкові обов'язки стають стимулом для нелегального ввезення товарів, оскільки вони погіршують конкурентоспроможність легальної продукції, змушуючи підприємців шукати обхідні методи.

Недоліки у законодавстві та митних процедурах є одним із суттєвих чинників. Відсутність чіткої нормативно-правової бази залишає прогалини, які активно використовуються контрабандистами.

Низький рівень міжнародної співпраці теж ускладнює ситуацію. Нестача координації між правоохоронними та органами контролю України та інших країн створює труднощі в обміні інформацією та у проведенні спільних операцій із протидії контрабанді.

Економічні проблеми в прикордонних регіонах, зокрема безробіття, також сприяють поширенню контрабандної діяльності. У таких умовах місцеве населення часто змушене займатися незаконними видами діяльності задля додаткового заробітку.

Слабкість технічного оснащення митниці й прикордонних служб, а також недостатня підготовка персоналу ускладнюють ефективне виявлення та запобігання контрабанді.

Загалом сукупність даних факторів формує сприятливий контекст для контрабанди, що перетворюється на серйозну економічну та соціальну проблему. Для її вирішення необхідний комплексний і системний підхід, який включає реформування законодавства, посилення контролю та розширення міжнародної співпраці.

У межах системи контролю над контрабандою в Україні виділяються дві основні сфери: парламентський та громадський контроль. Парламентський контроль визначається як механізм, який забезпечує ефективність та дотримання законодавства митними та прикордонними службами. Його функції охоплюють перевірку оперативної діяльності служб безпеки, аналіз заходів безпеки і вплив на економіку та безпеку країни. Для підвищення ефективності парламентського контролю можуть бути створені спеціальні комітети або підкомітети, призначені для глибокого аналізу та контролю за роботою цих служб [33].

Громадський контроль охоплює активну участь представників громадськості у нагляді за діяльністю митних та прикордонних органів для забезпечення об'єктивності і прозорості, але на даний час наявні певні прогалини з повідомленням громадськості.

Головним компонентом системи контролю є налагоджені механізми взаємодії, зокрема ефективний обмін інформацією між парламентськими комітетами, громадськими організаціями та відповідними службами, а також залучення громадськості до процесів контролю і моніторингу. Впровадження кримінальної й адміністративної відповідальності за корупційні дії, а також організація публічних слухань для звітування перед громадянами щодо результатів контролю, забезпечують відповідальність підконтрольних органів.

Такий комплексний підхід до парламентського і громадського нагляду формує дієву систему протидії контрабанді, водночас сприяючи зміцненню

безпеки та економічному розвитку країни. Інформаційний обмін має вирішальне значення у сфері моніторингу та контролю діяльності митних і прикордонних органів. Його ефективність обумовлена кількома ключовими факторами:

1. Забезпечення прозорості та відкритості. Чіткий інформаційний обмін створює умови для прозорого середовища, де різні сторони можуть ділитися даними про роботу митних та прикордонних структур. Це дозволяє громадськості, парламентським комітетам та іншим зацікавленим сторонам краще розуміти й відстежувати ухвалені рішення й дії державних органів.

2. Підвищення ефективності контролю. Обмін інформацією дозволяє сторонам отримувати об'єктивні та повні відомості про діяльність митних і прикордонних органів. Це сприяє посиленню контролю з боку парламентських комітетів та громадських організацій, допомагаючи виявляти недоліки та впроваджувати необхідні заходи для покращення ситуації.

3. Залучення громадськості до прийняття рішень. Інформаційний обмін виступає ключовим елементом у процесі залучення громадськості до моніторингу та контролю. Це надає громадським організаціям можливість активно долучатися до прийняття рішень, висловлювати свої думки та сприяти розробці ефективних стратегій контролю.

4. Протидія корупції та зловживанням. Обмін інформацією створює інструменти для виявлення потенційних корупційних схем та зловживань владою. Завдяки цьому парламентські комітети й громадські організації мають змогу своєчасно реагувати на випадки порушень і сприяти впровадженню заходів для запобігання негативним явищам.

Аналіз сучасного рівня оподаткування має на меті детально оцінити ставки ввізного мита та акцизів для різних груп товарів, приділяючи особливу увагу тим, які часто стають об'єктами контрабанди. Основним завданням цього аналізу є виявлення вразливих місць і недоліків у наявній системі, які могли б стимулювати незаконний ввіз. Розгляд диференціації ставок для різних товарів дозволяє визначити категорії, що є найбільш привабливими для



контрабандистів через сприятливі умови оподаткування. Крім того, ретельне вивчення динаміки та структури контрабандної діяльності в рамках чинних ставок сприяє виявленню ключових тенденцій і формуванню ефективних протидійних стратегій.

Аналіз повинен також охоплювати оцінку взаємодії митних ставок із макроекономічними чинниками, такими як попит, сезонні зміни та інші релевантні аспекти. Це допоможе зрозуміти, наскільки поточна податкова політика відповідає реальним ринковим умовам. Загалом, такий підхід є невід'ємною частиною роботи над оптимізацією податкової системи для подолання проблем контрабанди.

Важливий аспект цього процесу — порівняння національних ставок із міжнародними практиками. Таке зіставлення дає змогу виявляти оптимальні методи запобігання контрабанді, одночасно зберігаючи конкурентоспроможність економіки та уникаючи надмірного фіскального навантаження. Дослідження успішних іноземних підходів до регулювання податків сприяє вдосконаленню національної системи через поступове скорочення різниці у ставках між країнами. Це не лише підвищить економічну конкурентоспроможність, але й сприятиме глобальній інтеграції, покращуючи умови для міжнародної торгівлі та інвестицій. Використання найкращих світових підходів допоможе мінімізувати податкові ризики й розробити ефективні стратегії управління для підприємств і громадян, що своєю чергою забезпечить стабільне економічне зростання.

Варто зазначити значення узгодження податкових ставок із соціально-економічними потребами країни для захисту внутрішнього ринку. Збалансований фіскальний підхід має враховувати вплив оподаткування як на бізнес та інвестиції, так і на добробут громадян. Економічний компонент тут передбачає створення сприятливих умов для підприємництва та збереження робочих місць, тоді як соціальний має на меті забезпечення справедливості та доступності послуг для населення. Гармонійний підхід до цих двох складових

забезпечує не лише фіскальну стабільність, але й сприяє соціальній відповідальності та сталому розвитку економіки.

Особливу увагу слід приділяти заходам захисту від контрабанди та підвищенню ефективності роботи митних служб, які є ключовими елементами для забезпечення стабільного функціонування внутрішнього ринку. Впровадження сучасних технологій митного контролю та систематичне покращення професійної підготовки персоналу митниць становлять невід'ємну частину стратегії боротьби з контрабандою та розвитку ефективної митної системи. Основна мета полягає в інтеграції економічних і соціальних аспектів оподаткування з посиленням моніторингом митних процесів, що сприяє стабільності, динамічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності національного ринку.

Не менш важливим є формування стимулів для підтримки легальної торгівлі та обмеження можливостей для контрабандистів у межах системи митного управління. Зокрема, необхідно створити сприятливі умови, які включають розробку дієвих механізмів стимулювання, таких як податкові преференції, спрощення митних процедур і залучення зацікавлених сторін до обговорення проблемних питань. Такі заходи не лише сприятимуть зростанню обсягів легальної торгівлі, а й впливатимуть на мотивацію контрабандистів, знижуючи їхню зацікавленість у здійсненні нелегальних операцій.

Забезпечення ефективного митного контролю та регулювання виступає ключовим елементом для попередження недекларованої та нелегальної торгівлі.

Основу цього процесу становить удосконалення та модернізація митних процедур, впровадження сучасних технологій і підвищення рівня професійної підготовки працівників. Ефективний контроль дозволяє не лише тримати легальні торгівельні операції в належних рамках, забезпечуючи точність оформлення декларацій, а й вчасно виявляти випадки порушень. Водночас регулювання виконує роль інструмента, який структурує процеси, адаптується до змін у зовнішньоекономічному середовищі та сприяє дотриманню правових

норм. Загалом, стратегічно важливим завданням є легалізація та належне регулювання економічної діяльності, що дозволяє мінімізувати ризики контрабанди та стимулює розвиток прозорого торговельного середовища. Це забезпечує істотні переваги для економіки: зміцнення її стабільності, підтримка фіскальної дисципліни й посилення ролі держави в управлінні торговельними процесами.

Важливо забезпечити гармонізацію ставок оподаткування з міжнародними стандартами та угодами для створення передумов до активізації міжнародних економічних зв'язків, торгівлі та інвестицій. Узгоджена податкова політика не лише гарантує прозорість у сфері оподаткування, а й сприяє формуванню сприятливого інвестиційного клімату. Невід'ємною частиною цього процесу залишається розширення міжнародної співпраці у боротьбі з контрабандою.

Спільні стратегії є ефективним способом протидії недеklarованій торгівлі, яка може становити загрозу економічній стабільності та безпеці. Такий підхід передбачає активний обмін інформацією між країнами, уніфікацію митних практик і швидку реакцію на виклики сумнівної діяльності. У результаті це зменшує фіскальні втрати, посилює національну безпеку, сприяє довірі з боку міжнародних партнерів і забезпечує стабільність на глобальному рівні.

Міжнародна співпраця стає важливою складовою стратегії, що спрямована на розвиток відкритого й прозорого економічного простору. Вона дає можливість синхронізувати зусилля різних країн у створенні справедливих умов для ведення бізнесу та формуванні підґрунтя для подальшого економічного зростання.

Запровадження системи постійного моніторингу та аналізу ефективності податкових ставок і їхнього впливу на рівень контрабанди є стратегічно важливим елементом управління фіскальною політикою. Така система дозволяє регулярно оцінювати дієвість податкових інструментів і їхній вплив на економіку, зокрема щодо боротьби з контрабандою. Завдяки

моніторингу уряд отримує можливість оперативно реагувати на зміни економічного середовища та своєчасно адаптувати податкові стратегії до актуальних потреб.

Головну роль у цьому процесі відіграє розробка механізмів коригування та оцінки заходів оптимізації оподаткування залежно від динаміки економічної ситуації. Це передбачає не лише постійний аналіз поточних податкових політик, а й здатність швидко впроваджувати коригувальні заходи у відповідь на нові виклики. Такий підхід забезпечує гнучкість і адаптивність податкової системи, підтримуючи оптимальний баланс між збиранням доходів до бюджету та економічною стабільністю.

Окрім цього, регулярна оптимізація податкових ставок і стратегій з урахуванням змін у ринковому середовищі сприяє зниженню можливостей для контрабанди. Циклічний процес моніторингу, аналізу та коригування дозволяє створити ефективну систему управління фіскальною політикою, яка відповідає умовам динамічного економічного розвитку та сприяє зміцненню економічної стабільності країни.

Фінансові проблеми в системі протидії контрабанді є серйозним викликом, здатним підірвати ефективність та надійність роботи митних органів. Зокрема, низький рівень оплати праці митників створює несприятливі умови для подальшої боротьби з контрабандними операціями. Фінансові труднощі нерідко призводять до ситуацій, коли працівники стикаються із власними матеріальними проблемами, що може провокувати корупційні дії або навіть підштовхувати до прийняття хабарів.

Недостатні фінансові стимули також істотно знижують мотивацію персоналу. Це, своєю чергою, послаблює рішучість і результативність працівників у виконанні їхніх обов'язків. Відсутність дієвої системи заохочень та визнання лише посилює цю проблему, адже митники можуть втрачати відчуття важливості своєї ролі у процесі боротьби з контрабандою.

Додатковим ускладненням є тиск і загрози з боку злочинних угруповань, що чинять вплив на працівників митниці, підриваючи їхню відданість справі.

Ці загрози не лише створюють психологічний дискомфорт, але й можуть реально впливати на безпеку митників та їхніх сімей.

Серед запропонованих шляхів подолання цих викликів першочерговим заходом є підвищення заробітних плат працівникам митних органів. Це може стати потужним стимулом, сприяючи більш відповідальному ставленню до роботи та зниженню ризику корупційних дій. Крім цього, варто впроваджувати практики мотивації, які вже довели свою ефективність у розвинених країнах.

Необхідно впроваджувати механізми фізичного захисту для працівників митниць та їхніх родин. Забезпечення високого рівня безпеки через відповідні заходи підтримки сприятиме підвищенню ефективності роботи та запобігатиме зовнішньому тиску.

Загроза особистій безпеці митників є постійною складовою їхньої професійної діяльності. Злочинні угруповання, включно з контрабандистами, регулярно організовують напади або загрожують життю службовців як під час виконання ними обов'язків, так і у повсякденному житті. Для реагування на такі виклики необхідно не лише забезпечити фахову підготовку кадрового складу, але й розробити методики швидкої та ефективної реакції на ситуації небезпеки.

Корупційний тиск також є однією з найсерйозніших проблем у роботі митних органів. Спроби підкупу та погрози з боку злочинців можуть серйозно підірвати чесність і незалежність службовців. Необхідне створення ефективних і прозорих систем внутрішнього контролю для боротьби з корупцією. На таких механізмах має базуватися довіра громадськості до митної системи, адже саме легітимність дій її працівників є ключем до успішного виконання поставлених перед ними завдань.

Високий рівень довіри з боку громадян дозволяє значно знизити ризики виникнення нелегальних операцій. Натомість підозри у непрозорості роботи чи корупції можуть ускладнювати реалізацію державної політики боротьби з контрабандою.

Також позитивним аспектом у діяльності України щодо розвитку системи боротьби із злочинністю у митній сфері є створення Національного антикорупційного бюро України, яке зокрема здійснюватиме досудове розслідування злочинів вчинених за ст. 209 КК України — легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Окрім цього, до повноважень НАБУ входить розслідування корупційних діянь державних службовців, якими є працівники митних органів, зловживання владою або службовим становищем [34].

Розв'язання зазначених проблем можливе через впровадження таких заходів:

1. Забезпечення безпеки. Організація програм і впровадження спеціальних заходів для фізичного захисту працівників митних органів та членів їхніх сімей. Це включає модернізацію систем безпеки на митницях, використання сучасних технологій для виявлення та запобігання конфліктним ситуаціям, а також регулярний перегляд і оновлення процедур та протоколів безпеки.

2. Підвищення кваліфікації. Надання працівникам спеціалізованої підготовки, що дозволяє ефективно реагувати на ризиковані ситуації, невід'ємні в їхній роботі. До таких заходів належать тренінги з технік безпеки, освоєння стратегій переговорів і вивчення методик реагування на загрози.

3. Державна підтримка. Належний рівень підтримки та захисту з боку держави є ключовим фактором для збереження безпеки і довіри до митників. Це передбачає надання юридичних гарантій у разі судових розглядів і забезпечення державної допомоги у вирішенні випадків тиску з боку злочинців.

Тільки комплексне впровадження цих заходів здатне забезпечити ефективний захист працівників митних органів від різних загроз, а також гарантувати їхню безпеку і стабільність у виконанні службових обов'язків.

Таким чином, проаналізувавши проблеми та недоліки існуючої системи у сфері протидії контрабанді, можна зробити висновок, що системи боротьби

з митною злочинністю в Україні потребує вдосконалення насамперед, політичної волі влади кардинально реформувати митні органи, які, на думку суспільства, глибоко вражені корупцією, адже часткові зміни у системі не призведуть до позитивних результатів, хоча можливо така ситуація вигідна окремим групам осіб, однак, загалом високий рівень корупції, велика частка контрабанди і контрафактних товарів несуть у собі лише загрози для економіки України.

### **2.3 Порівняння системи протидії контрабанді в Україні з іншими країнами**

Найприбутковішою нелегальною діяльністю у світі вважають торгівлю наркотиками. Приблизна оцінка щорічних доходів від торгівлі наркотиками становить 300 — 500 млрд. дол. Проблеми боротьби з незаконним обігом наркотиків є актуальним як для багатьох країн світової спільноти, так і для України. Злочинні шляхи транспортування наркотичних засобів та психотропних речовин пролягають територією практично всіх сусідніх до України держав. Враховуючи геополітичне розташування України, країна, через яку здійснюється транзит наркотиків неминуче перетворюється на країну, у якій споживають ці речовини.

Минулого року Державна митна служба виявила 834 факти незаконного переміщення через кордони України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Це в 1,6 рази перевищує аналогічний показник 2022 року, коли було скоєно 512 подібних злочинів.



Рис. 2.2. Виявлення наркотичних засобів митницею у 2023 році.

Джерело: складено автором на основі даних з офіційного сайту

Державної митної служби

Рисунком 2.2 зобразимо тенденції перевезення наркотичних засобів. У 2023 році митницею було виявлено наркотичних засобів – 112,32 кг, з них канабісу - 109,91 кг, кокаїну - 2,31 кг, інших наркотичних засобів у вигляді таблеток - 21439 шт., 283 капсули, 3 142 ампули, 297 шт. електронних сигарет та 230 картриджів до них, 680 шт. желейних цукерок з вмістом канабісу 35]

В Україні моніторинг наркоситуації здійснюється на підставі матеріалів відповідних суб'єктів наркополітики, які володіють даними у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу: Адміністрації державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Експертних служб Служби безпеки і Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України та деяких інших структур [36].



Звернемо увагу на предмет, незаконне переміщення якого особливо актуальне у сьогоденних реаліях. А саме, незаконне переміщення гуманітарної допомоги.

Відповідно до Закону «Про гуманітарну допомогу», гуманітарна допомога – цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [37].

Після початку повномасштабного вторгнення значно спростили процедури декларування та ввезення такої допомоги, що значно скорочує час митних процедур. Швидка доставка гуманітарної допомоги є ключовим фактором для порятунку життів цивільних та війська.

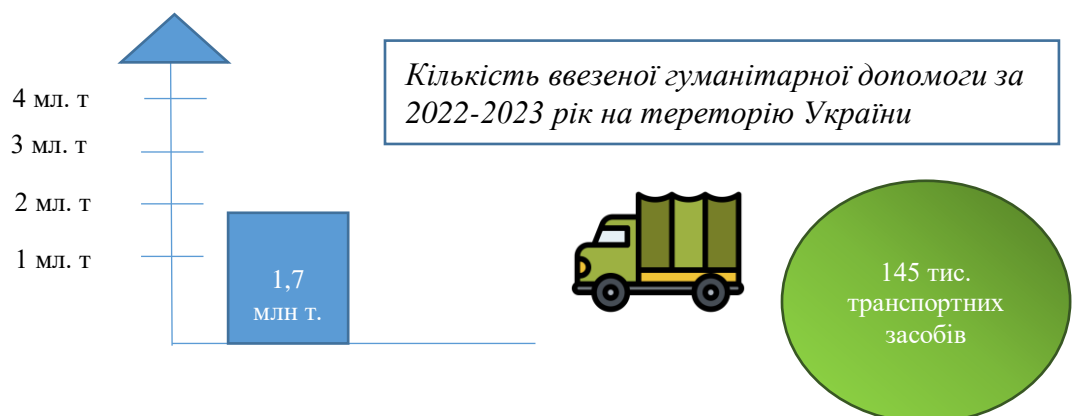


Рис. 2.3. Кількість ввезеної гуманітарної допомоги за 2022-2023 рік на територію України.

Джерело: складено автором.

З початку війни 24 лютого 2022 року і до грудня 2023 року в Україну було доставлено близько 1,7 мільйона тонн гуманітарної допомоги та приблизно 145 000 транспортних засобів, відповідно до інформації Держмитслужби, ілюстративно зафіксовано у рисунку 2.3. [38].

1 грудня 2023 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України, що вводить ряд змін у процесі переміщення вантажів гуманітарної допомоги через митний кордон країни.

Одночасно почала діяти Автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги, яка дозволяє подавати декларацію в електронному форматі. Проте до 1 квітня 2024 року триватиме перехідний період, під час якого дозволяється пропуск товарів без використання автоматизованої системи, тобто шляхом подання паперової декларації на товари, що вважаються гуманітарною допомогою.

Варто зазначити, що, незважаючи на нові правила ввезення гуманітарних вантажів, у грудні Державна митна служба не зафіксувала суттєвих змін в обсягах ввезеної гуманітарної допомоги — 46,6 тисяч тонн.

Протягом року обсяги гуманітарних вантажів варіювалися від 38,5 тисяч тонн (найнижчий показник зафіксовано у травні 2023 року) до 66,2 тисяч тонн (найвищий показник за рік зафіксовано у березні 2023 року).

Також у грудні митники успішно завершили оформлення понад 5,5 тисяч тонн гуманітарних вантажів.

В сучасних умовах глобалізації зовнішньої торгівлі митні служби набули нових функцій, яких вони раніше не мали. В Україні митна служба є ключовим елементом системи забезпечення економічної безпеки держави. Тому існує нагальна потреба у набутті передового міжнародного досвіду функціонування митних служб у національних системах управління.

У рамках реалізації євроінтеграційного курсу України Держмитслужба бере активну участь у виконанні положень базових документів щодо співробітництва між Україною та ЄС, зокрема положень Плану дій Україна – ЄС, документальному та технічному забезпеченні засідань органів, створених

на виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Ради та Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС [39].

Відповідно до статті 11 Митного закону України та Державних митних правил України одним із основних завдань Держмитслужби України є розвиток міжнародного співробітництва в митній сфері. Держмитслужба представляє Україну у Всесвітній митній організації та інших міжнародних митних органах, а також гарантує виконання Україною міжнародних договорів, укладених у встановленому законом порядку [40].

Держмитслужбою укладено 40 двосторонніх міжурядових угод про співробітництво та взаємодопомогу в митній сфері та понад 70 міжвідомчих угод про співробітництво між митними органами. Договірною-правова база міжнародного митного співробітництва Держмитслужби України регулює різні аспекти співробітництва, зокрема:

- 1) Міжнародні договори з питань митної справи.
- 2) Міжурядова угода про взаємну адміністративну допомогу в митних справах.
- 3) Міжгалузеві угоди про співробітництво в окремих сферах митної справи (у формі протоколів).

У рамках взаємодії з митними органами іноземних держав щодо запобігання, припинення та розслідування фактів контрабанди та порушень митного законодавства органи державної митної служби обмінюються інформацією згідно з міжурядовими угодами та міжвідомчими протоколами.

В даний час відбувається обмін інформацією з митними органами майже 70 країн [41].

Враховуючи традиційне місце світових митних служб у національній системі державних установ, визначено два види діяльності, для яких світова практика встановила певні стандарти. Перший, це застосування митних правил і процедур кожної країни до транспортних засобів і товарів, що перевозяться законним способом.

Міжнародним стандартом організації такої діяльності визнано Міжнародну конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція 1999 року), до якої Україна приєдналася 5 жовтня 2006 року.

Новим для світової практики стандарт взаємодії митних служб та учасників міжнародної торгівлі є прийняті Всесвітньою Митною Організацією у 2005 році Рамковий стандарт безпеки та спрощення світової торгівлі. Другий, це діяльність, пов'язана з протидією порушенням встановлених державами митних правил та процедур. Дана діяльність митних служб на світовому рівні побудована на їх безпосередній взаємодії (інформаційний обмін, правова допомога), що закріплено в основних міжнародних документах, що регламентують цю діяльність. Такими документами, зокрема, є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Найробійська Конвенція) та Конвенція про адміністративну допомогу у сфері митних відносин (Йоганнесбурзька Конвенція).

Виникнення та сучасний стан інституту відповідальності за економічні злочини безпосередньо пов'язаний із становленням і розвитком галузі митного права. Але водночас правоохоронні органи чітко визначають напрямок правозастосування, тісно пов'язані зі сферою права, в тому числі норми, і їх санкції мають захищати правовідносини, які існують у всіх сферах. Крім того, Більш того, інколи він зовсім не залежить від тієї гілки законодавства, норми якої встановлюють таку систему, що має назву митне право. Це, наприклад стосується Митного кодексу Європейського союзу, норми якого мають наднаціональний характер, але обов'язкові для держав-членів цієї спільноти щодо організації їх митної справи (головним чином - митно-тарифного та нетарифного регулювання) [42].

В той час, коли необхідними вимогами до держав, що прагнуть вступити до ЄС, є приведення свого митного законодавства у відповідність до митного

законодавства цієї спільноти, вимог до зміни законодавства, що регламентує відповідальність за митні правопорушення не існує.

Прикладом цьому є митне законодавство Туреччини, яка вже вступила до цієї спільноти: вона привела у відповідність до Митного кодексу ЄС більшість своїх норм митно-тарифного та нетарифного регулювання своєї зовнішньоекономічної діяльності. Але змін не зазнало визначення поняття контрабанди та форм її упередження, виявлення та розслідування, а також процесуальні процедури, принципи судочинства та міри покарання за злочини, пов'язані з контрабандою.

Цікава є практика боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил в тих країнах, які є членами ЄС. Водночас єдиного розуміння поглядів цих суб'єктів на підставі відповідальності за скоєння злочину, встановлених Митним кодексом ЄС, порядку її застосування, досі не існує. Кожен з них по-різному розцінює ступінь соціальної безпеки контрабанди. Слід зазначити, що тільки італійське кримінальне законодавство протягом довгого часу відокремлювало поняття «контрабанда» у якості самостійної підстави юридичної відповідальності. Водночас кримінальне законодавство деяких держав, що належать до ЄС, не мають такого складу злочину як «контрабанда», тому відповідальність за значну кількість митних правопорушень правоохоронні органи цих держав кваліфікують за іншими статтями кримінального законодавства.

Проте окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Чітку й ефективну систему боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, яка спирається на ефективну нормативно-правову базу та підтримку суспільства має Фінляндія. Фінляндія як член Європейського Союзу є учасником усіх основних нормативних документів Євросоюзу з питань боротьби з організованою злочинністю. Однак імплементація європейських законів у національну правову систему здійснюється цією країною досить виважено. Головним принципом цього

процесу є органічне поєднання національного законодавства Фінляндії із загальноєвропейським із мінімально можливими змінами до нього.

Фінський законодавець заклав принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального Кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «контрабанда» та «правопорушення», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років в залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину.

У Бельгії в галузі боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями пішли не лише традиційним репресивним шляхом – установлення кримінальної відповідальності за контрабандні діяння та звернули особливу увагу щодо попередження правопорушень. Дана проблема знайшла своє відображення у межах реформи COPERNIC (модернізації державного управління), зокрема у реформі сектору фінансового контролю. Бельгія розширила поняття контрабанди та порушення митних правил стосовно зловживання владою, не обмежуючись лише кримінальним аспектом, а й залишивши місце для таких понять, як роз'яснення норм (правил, стандартів), їх нагадування, що привела до вироблення кодексу поведінки (деонтології) [43].

Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил у Німеччині та Словаччині свідчить про ефективність залучення громадськості. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо контрабанди та порушення митних правил [39].

У боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил в деяких державах активно використовуються різноманітні громадські організації. Зокрема у Швеції незалежним моніторингом за рівнем злочинності в тих чи інших сферах суспільства займається створена 1994 року громадська організація «Демократичний аудит», дана об'єднує в собі провідних шведських політологів, економістів та науковців. Ця організація займається вивченням специфічних питань, зокрема пов'язаних із боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил. Слід зазначити, що втілення в життя ефективних заходів у боротьбі з контрабандою та її проявами в окремих країнах не проходить без суттєвих проблем, подолання яких вимагає підвищення ефективності ведення боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, створення дієздатних систем протидії цьому негативному явищу.

Проблеми боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, одним із головних завдань сучасності для багатьох держав світу, зокрема перегляд комплексу організаційно-правових та заходів на національному рівні з метою їх удосконалення, підвищення рівня взаємодії на двосторонньому та регіональному рівнях, а також активізація діяльності в межах міжнародних організацій у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Наявність ефективної системи протидії явищу на національному та міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного вирішення проблеми. В багатьох державах світу з метою здійснення цілеспрямованих заходів розроблені, ухвалені та діють спеціальні закони щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил [43].

Враховуючи примусову спрямованість цього інституту, законодавець залежно від певних потреб у державі змінює акценти щодо змісту засобів примусу за порушення законодавства. Іноді в цьому інституті домінуючу роль відіграють кримінальні санкції, а іноді адміністративно-правові санкції в якийсь момент знаходять баланс. Спостерігаються об'єктивні тенденції

зростання їх значення у справі захисту митно-правових відносин і коло цих санкцій поповнилося фінансовими санкціями.

Отже, вивчення шляхів втілення міжнародного митного законодавства у норми митного законодавства України потребує проведення ретельний аналіз в рамках митного законодавства України, а також дотримуватись вимог сучасного міжнародного законодавства.

Уявлення про об'єктивні підстави для створення існуючих норм, що становлять інститут відповідальності за порушення митних правил, цим ускладнюється. Одним із елементів якого є інститут відповідальності за порушення митних правил, пов'язаний з історією виникнення, розвитку та сучасним станом митного законодавства України.

Отже, виходячи з вищесказаного зазначимо, що для оптимізації та удосконалення роботи митних органів України слід вдатися до заходів реалізація яких сприятиме створенню відповідних умов для функціонування усієї митної системи України.

Використання зарубіжного досвіду у практиці надасть можливість:

- 1) покращити ефективність процедур митного та прикордонного контролю;
- 2) зменшити масштаби контрабанди через переорієнтацію незаконного ввезення товарів у легальний обіг;
- 3) знизити рівень корупції в державних установах, зокрема у правоохоронних, митних та інших контролюючих органах;
- 4) покращити координацію між міністерствами та іншими державними органами у протидії контрабанді та порушенням митних правил;
- 5) збільшити обсяги іноземних інвестицій в економіку України та зміцнити міжнародний авторитет держави.



## РОЗДІЛ 3

### НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

#### **3.1. Впровадження новітніх технологій та інструментів у діяльність митних органів**

Ефективність процедур боротьби з контрабандою в Україні залежить від інтеграції нових технологій та сучасних інструментів у роботу митних органів. Високотехнологічні та інформаційні засоби підвищують ефективність контролю, мінімізують роль людських ресурсів, зміцнюють безпеку держави.

Так звана «цифрова ера» не оминула і митницю. Автоматизації діловодства, використання Інтернету для публікації та поширення інформації, застосування автоматизованих систем для декларування, управління ризиками, перевірки та обробки, видачі дозволів до видачі дозволів – все це можливе завдяки новітнім технологіям. Дійсно, митні операції переживають технологічну революцію, яка впливає як на технічні засоби митного контролю, діяльність професіоналів, так і на інформаційне забезпечення всієї митної діяльності.

Часто можна почути термін Цифрова митниця, тому далі трошки проаналізуємо сутність цього поняття. Цифрова митниця- це використання цифрових систем для збору та захисту митних платежів, управління потоками товарів, людей, транспортних засобів і грошей, а також для захисту транскордонної торгівлі від злочинності, в тому числі міжнародного тероризму. Програма «Цифрова митниця» має на меті створити більш ефективне та сучасне митне середовище відповідно до світових економічних тенденцій шляхом заміни паперових митних процедур на електронні операції.

Першим запровадженням, яке потрібно для покращення роботи митниці є встановлення на території держави Україна мобільних та стаціонарних сканерів. Завдяки ним можна сканувати всі види вантажів. Системи дозволяють отримати якісне зображення відсканованого контенту без відкриття фізичної упаковки, що значно прискорює процес виявлення прихованих нелегальних товарів, зброї чи наркотиків. Такі перевірки допомагають виконувати безконтактний огляд товарів.

Європейська комісія повідомила що такі сканери вартістю 2,5 мільйони будуть встановлені до кінця січня 2025 року в Україні за програмою «Шляхи солідарності Україна-ЄС» на прикордонному пункті в Чопі.

Далі розглянемо переваги запропонованого впровадження. Сканери допомагають збільшувати загальну пропускну спроможність, що забезпечує безперебійну роботу митниці. При цьому, на одному пропускну пункті краще мати певний резерв у вигляді двох сканерів, що допомагає продовжити роботу у разі якщо один сканер вийшов з ладу.

Також звернемо увагу, що сканери допомагають уникнути людський факт, та так звану необережність. Без ручного огляду товару зберігається цілісність товарів та самої упаковки. Що важливо при перевезенні крихких матеріалів та товарів.

Одним з важливих аспектів є сканування будь-яких великих об'єктів: вантажівок, контейнерів та автомобілів, в яких можуть бути приховані різноматні забороні предмети (зброя, наркотики та інші небезпечні для пересування товари).

Сканери, в цілому, допомагають швидко виявити вибохонебезпечні та радіактивні речовини, що ставлять небезпеку для людства та громадськості.

Автоматизація процесу митного контролю мінімізує ймовірність корупції, оскільки всі дані сканування зберігатимуться в електронному вигляді та легко перевірятимуться.

Наступною ідеєю є запровадження роботи штучного інтелекту у митні органи.

Системи штучного інтелекту нададуть важливі інструменти для аналізу великих наборів даних про продукти, компанії та країни походження. Ця функція дозволяє митним органам точно виявляти предмети з найвищим ризиком контрабанди, ухилення від сплати податків і порушення законодавства, покращуючи безпеку митних операцій.

Потрібно щоб системи штучного інтелекту безперебійно працювали з інтегрованими системами державної служби. Іноді, у таких випадках, застосовується перебудова минулої системи, задля інтеграції новітніх систем, які будуть підтримуватись.

Але окрім величезних вкладень у роботу ШІ, потрібно запровадити навчання персоналу. Оскільки ця робота вимагає оволодіння інструментами та постійного вдосконалення навичок. Наприклад, це може передбачати проведення семінарів, а також реальний практичний досвід, який може допомогти співробітникам знайти шляхи вирішення проблем, які можуть виникнути в межах їхньої роботи. Крім того, інвестиції в подальшу освіту та програми навчання можуть призвести до появи інноваційної культури завдяки донесенню знань про нові тенденції та методи ШІ до робочої сили.

Найвищим пріоритетом з усіх є збереження всіх конфіденційних даних, які обробляються системами штучного інтелекту, у безпеці, для чого повинні бути розроблені суворі протоколи захисту від злому та обмеження доступу та заходи безпеки.

Ще одним прикладом покращення роботи митниці є впровадження блокчейну. Блокчейн – це децентралізована база даних, яка організовує інформацію в блоки, кожен з яких пов'язаний ланцюжком. Ця унікальна структура створює незмінний реєстр, де після внесення даних у блокчейн їх практично неможливо змінити або видалити.

У 2017 році Митна служба Кореї (KCS) створила відділ розвитку інформаційних митних технологій, а через рік запустила проект «Четверта промислова революція та розумна митниця» з метою впровадження штучного інтелекту, блокчейна та великих даних для підтримки митних процесів [44].

Наразі функціонують різні платформи, які були розроблені для поліпшення логістичного ланцюга на основі технології Blockchain: I. Tradelens (проект, спільно запущений компаніями MAERSK та IBM, дозволяє всім організаціям, які беруть участь в міжнародних перевезеннях, обмінюватися інформацією про події та транспортні документи в режимі реального часу). II. Cadena (дозволяє обмінюватися інформацією уповноваженим економічним операторам (УЕО) між митними службами в Коста-Ріці, Мексиці і Перу, щоб забезпечити ефективне виконання угод про взаємне визнання (MRA); III. Global Trade Connectivity Network (GTCN) – глобальна інформаційна магістраль з глобальної перспективою, проте на даний момент обмежена обміном інформацією про фінансування торгівлі між Сінгапурським валютним управлінням і його колегою з Гонконгу [45].

Україна вже у тестовому режимі доєднувалось до однієї із платформи блокчен TradeLens. TradeLens — спільний проект датського транспортного конгломерату Maersk та американської ІТ-корпорації IBM. Це свого роду блокчейн-платформа, якою користуються понад 150 учасників для організації контейнерної логістики та відстеження вантажів. До екосистеми TradeLens входять більше 100 морських портів та портових операторів, 20+ морських перевізників та інтермодальних операторів (перевізників, що транспортують товар кількома видами транспорту), 10+ митниць інших країн та одна з провідних міжнародних банківських груп [46].

На офіційному сайті Державної митної служби була розміщена стаття про роботу TradeLens. Описані основні аспекти та переваги такого блокчейну. Організація роботи TradeLens морським транспортом зображено в інфографіці рисунок 3.1.



Рис. 3.1. Застосування на митниці блокчейну.

*Джерело:* Інфорграфіка розроблена Державною митною службою та розміщена на офіційному сайті ДМС.

Завдяки такому запровадженні вдалось оперативно відправити контейнер на додаткову перевірку, що у підсумку продемонструвало перевищення ним ваги близько на 700 кілограм.

Тож, розглянемо переваги застосування таких систем.

Блокчейн надає здатність, спростити процес відстеження товарів від моменту їх виробництва до кінцевого споживача. Кожен етап переміщення продукту — від виробника, через різні етапи транспортування до роздрібного продавця — може бути детально зафіксований у блокчейні. Це забезпечує можливість правоохоронним органам і митникам контролювати весь процес у реальному часі, що ускладнює незаконні операції залишатися непоміченими. У випадку викрадення вантажу електроніки, блокчейн надає можливість владі

відстежити його маршрут і перевірити законність на кожній контрольно-пропускній точці.

Властивості блокчейну також забезпечують ефективний механізм для ідентифікації підроблених товарів. Кожен блок у ланцюзі містить вичерпну інформацію про відправлені продукти, включаючи серійні номери та їх походження. Зміна цієї інформації для виготовлення підробленого товару є практично неможливою, оскільки будь-яка модифікація порушила б цілісність ланцюга. Ця особливість суттєво знижує ризик потрапляння контрабандних контрафактних товарів на ринок, що, в свою чергу, захищає як споживачів, так і легальний бізнес.

Блокчейн надає підвищений рівень захисту від фальсифікації документів. Кожна транзакція, що фіксується в блокчейні, має цифровий підпис, який підтверджує її справжність. Це дозволяє перевіряти митні декларації та інші важливі документи, не побоюючись їх підробки. Незмінність даних у блокчейні значно ускладнює контрабандистам можливість фальсифікації митних документів, що додатково зміцнює цілісність процесів прикордонного контролю.

Блокчейн сприяє співпраці між різними учасниками ланцюга постачання. Завдяки єдиній платформі, яка доступна для виробників, експортерів, імпортерів та митників, усі сторони мають можливість одночасно переглядати та перевіряти однакову інформацію. Цей доступ у реальному часі усуває розбіжності та зміцнює довіру, оскільки кожен учасник може відстежувати товари, не покладаючись на потенційно ненадійні або застарілі дані від третіх осіб.

Тож, проаналізувавши важливість впровадження новітніх технологій потрібно мати шляхи фінансування. Далі схематично розглянемо можливі варіанти фінансування рисунок 3.2.

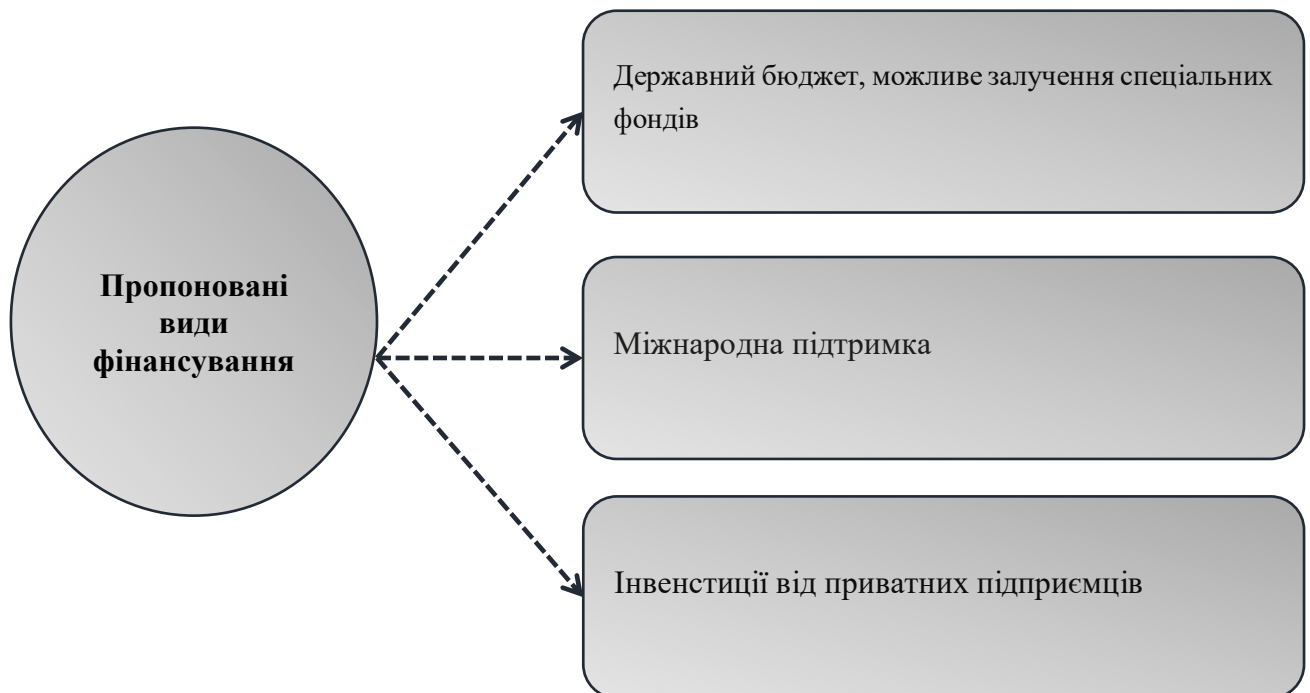


Рис. 3.2. Пропоновані види фінансування технологічного забезпечення ДМС.

Джерело: складено автором.

Отримувати кошти саме з державного бюджету доволі двояко. Адже у воєнний час це бурхлива тема для обговорення. Дуже часто зустрічається вибух громадськості через неправильний на їх думку розподіл коштів. Дороги будуватися не повинні, новорічні свята святкуватися також, Єдиний марафон повинен зникнути з телебачення.

При цьому, варіант з державним фінансуванням не потрібно відкидати одразу. Залучати можливо як пряме фінансування, так і асигнування із загального фонду, де можуть бути передбачені окремі бюджетні положення для закупівлі нового обладнання. Наприклад, уряд може спеціально виділити бюджетні асигнування на технологічну модернізацію митниці, щоб гарантувати, що інфраструктура прикордонного контролю підтримується сучасною та здатна справлятися з вимогами сучасної торгівлі.

Іншим можливим джерелом фінансування є створення спеціальних фондів для модернізації митної інфраструктури. Джерелами фінансування таких коштів є надходження від митних зборів та інших відповідних платежів. Будь-який надлишок, який є результатом підвищення ефективності та відповідності вимогам, може бути повернуто назад у митну інфраструктуру. Такі фонди також можуть надавати фінансову допомогу для навчання персоналу, щоб забезпечити повну експлуатацію нових систем.

Також в модернізації митної інфраструктури велике значення відіграють міжнародні фінансові установи, такі як Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Основним джерелом фінансування для них є гранти, особливо для тих країн, які намагаються зробити свої торгові процеси кращими та ефективними для економічного зростання. У кількох країнах, що розвиваються, це включає посилення співпраці у впровадженні сучасних систем управління кордонами як засобу значного спрощення митних процедур, скорочення обтяжливих періодів очікування, які зараз виникають. Інвестиції ЄБРР також сприятимуть інвестиціям, орієнтованим на приватний сектор, в автоматизовану митну документацію для оцифрування та оптимізації торгівлі.

Подібним чином ЄБРР стимулює інвестиції в інформаційні технології, які автоматизують митну документообіг, завдяки чому торгівля стає більш гладкою та прозорою. Здійснюючи такі інвестиції в інфраструктуру, ці інституції не тільки допомагають окремим країнам бути більш конкурентоспроможними на глобальному рівні, але й створюють набагато більшу регіональну стабільність та економічну інтеграцію, що приносить користь усім у довгостроковій перспективі, включаючи глобальну економіку.

Щоб отримати фінансування потрібно провести оцінку існуючих застарілих систем, які потребують модернізації. Така фундаментальна оцінка прояснить існуючі недоліки та допоможе створити узгоджене уявлення про оптимальні робочі умови, завершившись встановленням точних цілей дій відповідно до світових стандартів.



Після цієї попередньої оцінки необхідною наступною дією є створення меморандуму про концепцію. Цей ключовий меморандум, незважаючи на його стислість, виявився вирішальним у переконанні Світового банку в практичності та важливості проекту. Проект має чітко сформулювати свою основну проблему, як-от неефективні митні перевірки чи недостатній збір податків, і представити очікувані результати, як-от скорочення періодів обробки та збільшення доходів. Крім того, цей звіт має обґрунтувати необхідність зовнішнього фінансування та окреслити, як внесок спонсорів Світового банку підвищить довіру до ініціативи та її вплив.

Після схвалення початкової пропозиції фокус зміщується на створення складного планового документа. Ця розширена схема включатиме вичерпний опис цілей і завдань ініціативи, детальну фінансову оцінку з передбаченими витратами, можливий графік виконання, а також надійну оцінку та схему контролю. «Це необхідно для розподілу активів для розслідування небезпек, оскільки це готує зацікавлених сторін до вирішення потенційних проблем, які можуть виникнути під час розгортання».

Ще одним важливим моментом є участь світових експертів у створенні цієї ініціативи. Від «неоціненого» до «незамінного», від «досвіду» до «експертизи», від «сфери міжнародних стандартів» до «глобального». Їхні ідеї можуть допомогти створити рішення, які відповідають місцевим умовам.

Інвестиції компанії це наступний вид фінансування, який ми проаналізуємо. Таке фінансування є особливо пріоритетним для великих імпортерів та експортерів, які зацікавлені у сприянні торгівлі. Модернізація митних пунктів шляхом фінансування значно пришвидшить процес митного оформлення та відповідно переміщення товарів через кордон. У деяких випадках, наприклад, імпортер електроніки, який інвестує в складну технологію сканування, може сприяти не тільки скорочення затримок, але й помітно знизити операційні витрати, пов'язані із тривалими затримками на митниці. Такий більш ефективний бізнес може бути більш привабливою пропозицією на ринку, підвищуючи задоволеність клієнтів.

Крім того, угоди про партнерство можуть підписувати як уряд, так і приватний сектор для сприяння спільним фінансовим внескам у систему торгівлі. Такі заходи дозволяють компаніям надавати авансове фінансування для впровадження імпортно-експортних технологій, а також їх контроль після запуску, щоб забезпечити адаптацію передових рішень до розвитку світової торгівлі. Митні та логістичні компанії об'єднують зусилля для покращення моніторингу та плавної роботи. Це буде добре для того, щоб люди дотримувалися правил і всі дбали про зростання торгівлі та покращення економіки. Загалом такі фінансові зобов'язання та співпраця сприятимуть розбудові надійної та швидкої системи торгівлі, сприятливої для торгівлі та економіки в цілому.

Таким чином, впровадження новітніх технологій та інструментів у діяльність митних органів є необхідним кроком для модернізації митної служби та підвищення її ефективності. Це дозволяє не тільки спростити процедури для бізнесу, але й забезпечити надійний захист економічних інтересів держави. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно забезпечити комплексну трансформацію митної системи, яка включає не тільки технологічні аспекти, але й зміну митної культури, підвищення кваліфікації персоналу та удосконалення законодавства.

### **3.2 Розвиток міжнародного співробітництва в боротьбі з контрабандою**

Аналіз на основі міжнародних договорів Допілки, міжнародний характер контрабанди змушує країни встановлюватися зобов'язує держави встановлювати відповідальність за їх вчинення (трансформувати у внутрішньодержавне законодавство) і протидіяти фізичним особам, винним у їх вчиненні» [47, с. 220].

У ході аналізу цього питання варто звернути увагу на висновки дослідження В. В. Ліпинського, який підкреслює, що одним із ключових

елементів для ефективного подолання каналів незаконного переміщення є розширення міжнародної співпраці та взаємодії між митними й правоохоронними органами України та компетентними структурами інших держав [48].

Питання міжнародного співробітництва та надання міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження, зокрема у справах про контрабанду, рідко розглядаються у вітчизняній літературі, присвяченій розслідуванню контрабанди та її особливостям. Науковці, як правило, зосереджують свій аналіз на порушеннях норм, встановлених Кримінальним кодексом України (ККУ), наголошуючи насамперед на міжнародному співробітництві митних органів. Однак у такій перспективі часто не враховуються конкретні випадки контрабанди, визначені статтею 201 ККУ.

Співставлення цих категорії надає розуміння, що «міжнародне співробітництво» та «міжнародна правова допомога» є взаємопов'язаними, функціонуючи разом як єдине ціле, причому остання є найважливішою складовою першої. Цей зв'язок особливо важливий у контексті розслідування справ про контрабанду, де ефективність і дієвість правової бази залежить від співпраці між державами.

У випадках транскордонної контрабанди країни часто стикаються з проблемами, які виходять за межі їхніх власних правових систем. Тут міжнародне співробітництво має важливе значення, оскільки воно об'єднує різні юрисдикції, що дає змогу спільними зусиллями подолати складність таких злочинів.

Для ілюстрації, операції з контрабанди можуть включати не лише незаконне транспортування товарів через кордони, але й складність відстеження незаконних мереж, які охоплюють кілька країн. Наприклад, коли нелегальні товари переправляються з однієї країни в іншу, ефективність розслідування та судового переслідування значною мірою залежить від здатності правоохоронних органів координувати свої зусилля між юрисдикціями. Відсутність уваги до контрабанди згідно зі статтею 201

відображає прогалину в розумінні ширших наслідків транскордонної злочинності та правових рамок, які сприяють необхідній міжнародній співпраці.

Крім того, нечасте дослідження цієї теми в наукових роботах свідчить про розрив між юридичною теорією та практичним правозастосуванням, де тонкощі міжнародної правової бази, договорів і угод про взаємну правову допомогу залишаються не до кінця проаналізованими. Цей недогляд має вирішальне значення, оскільки він перешкоджає розробці комплексних стратегій для ефективної боротьби з контрабандою, тим самим створюючи серйозні виклики національній і міжнародній безпеці та економічній стабільності. Вивчаючи перетин національного законодавства та міжнародного співробітництва у кримінальних справах, дослідники можуть сприяти більш надійному розумінню того, як вирішити нагальні виклики, пов'язані з контрабандою в глобалізованому контексті.

Аналіз судової практики виявляє суттєві обмеження у вирішенні зазначеного питання, зокрема через те, що в судових вироках часто відсутні вичерпні деталі щодо дій, вжитих під час розслідування контрабанди в рамках міжнародного співробітництва. Відсутність детальної інформації свідчить про ширші системні проблеми, оскільки якість та ефективність процедур, яких дотримуються органи досудового розслідування, не завжди є на належному рівні. Наприклад, можуть бути випадки, коли слідчі дії не документуються належним чином або коли життєво важливі докази не враховуються, що призводить до прогалин у судовому протоколі, що перешкоджає ефективному переслідуванню справ про контрабанду.

Кримінально процесуальним кодексом Розділом IX встановлено міжнародного співробітництва. Так, статтею 542 зафіксовано, що міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття

кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у цьому Кодексі, форми співробітництва під час кримінального провадження [49].

Статтею 541 цього ж Кодексу міжнародну правову допомогу визначають, як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Стаття 542 Кримінального процесуального кодексу України передбачає можливість укладення Україною міжнародних договорів, які передбачають форми співробітництва у кримінальному провадженні, відмінні від тих, що встановлені самим Кодексом. Це положення вказує на те, що відносини та спільні зусилля, які розвиваються між країнами під час розслідування справ про контрабанду, також можуть регулюватися такими міжнародними договорами. Концептуально ці договори можна розділити на дві основні категорії: загальні угоди та спеціальні угоди.

Загальні угоди охоплюють ширшу співпрацю в розслідуванні злочинів, забезпечуючи рамки для співробітництва країн у різних злочинних діях, підвищуючи загальну ефективність зусиль правоохоронних органів. Наприклад, загальна угода може сприяти обміну розвідувальною інформацією, передовим досвідом і ресурсами між країнами для боротьби з організованою злочинністю.

З іншого боку, спеціалізовані угоди фокусуються саме на нюансах розслідування контрабандних операцій. Такі договори можуть окреслювати процедури спільних розслідувань, обміну важливими доказами або навчання співробітників правоохоронних органів унікальним методам боротьби з контрабандою. Завдяки цим спеціалізованим угодам країни-учасниці можуть вирішувати конкретні виклики, пов'язані з контрабандою, такі як складність

юрисдикції та необхідність узгодженої відповіді на транснаціональну злочинність.

Важливу роль у боротьбі з контрабандою відіграє Інтерпол. Це є міжнародною організацією, яка координує між собою роботу правоохоронних органів у боротьбі з злочинністю, охоплюючи і контрабанду.

Одним з видів роботи Інтерполу можуть бути міжнародні операції. Ілюстративно зобразимо їх роботу у рисунку 3.3.



Рис. 3.3. Проведення міжнародних операцій Інтерполом.

Джерело: складено автором.

Першим етапом зазначений збір даних. До нього слід віднести аналіз інформації. Її можна отримати з баз даних Інтерполу, де зберігається інформація про міжнародні злочини та підозрілих осіб. Не менш важливим є координація з національними поліціями країни, які завдяки своїй роботі можуть надати повідомлення про активність злочинних угруповань у регіоні.

Ще одним потоком інформації є анонімні повідомлення. При цьому, важливо перевіряти їх достовірність. Адже не завжди їх ціллю є попередження про можливу небезпеку. Інколи це неправдиві відомості, які мають на меті посіяти паніку, ввести в оману.

Отримана інформація може допомагати отримати цінну інформацію про самих учасників злочинних дій, їх міжособисті зв'язки. Наприклад, якщо виявлено, що певна група використовує певний вид транспорту для перевезення нелегальних товарів, це може вказати, які маршрути або контрольні-пропускні пункти можуть підлягати особливому нагляду.

Планування операції є ключевим етапом, який визначає подальших хід всіх дій. Особливу увагу необхідно приділяти розробці тактики проведення оперативних заходів, які мають сценарії щодо різного перебігу дій. Якщо ситуації на місці подій безповоротно змінюється потрібно швидко адаптувати новий план. Це може бути питання переміщення сил, коригування тактичних цілей або перебудова використання техніки.

Співпраця з національними поліцейськими силами є вирішальним етапом у виконанні міжнародних операцій, організованих Інтерполом. Коли конкретне злочинне угруповання діє через кілька кордонів, Інтерпол використовує свою широку мережу для сприяння комунікації та співпраці між національними поліцейськими службами, забезпечуючи безперебійний обмін розвідданими та ефективну координацію операцій.

Виклики, пов'язані з міжнародним співробітництвом у боротьбі з контрабандою, ускладнюються необхідністю додаткових зусиль і спеціальних знань. Ефективна транскордонна співпраця вимагає від правоохоронних органів орієнтуватися в складних правових системах, різних юрисдикціях і різноманітних процедурних вимогах. Для прикладу: успішні операції часто залежать від здатності швидко й ефективно ділитися розвідданими, чому можуть перешкоджати бюрократичні затримки або неправильне спілкування.

Досягнення бажаних результатів у цих спільних зусиллях залежить від підготовки та ресурсів, доступних органам досудового розслідування. Треба

базове оснащення органів необхідним досвідом і технологічними інструментами, тоді вже і з'явиться більша ймовірність отримання дієвих результатів і підвищення загальної ефективності кримінального провадження. Загалом, поточний стан судової практики щодо розслідувань міжнародної контрабанди вказує на нагальну потребу в реформах, спрямованих на покращення якості слідчих дій та сприяння міцнішим міжнародним партнерствам.

Таким чином, міжнародне співробітництво в боротьбі з контрабандою є необхідною умовою для забезпечення глобальної безпеки та стабільності. Подальший розвиток цього співробітництва вимагає постійного діалогу, обміну досвідом та спільних зусиль держав. Лише об'єднавши свої зусилля, ми зможемо ефективно протистояти транснаціональній організованій злочинності та захистити наші суспільства від її негативного впливу.

### **3.3 Удосконалення законодавчої бази та організаційної структури митних органів**

Для ефективної боротьби з контрабандою необхідне комплексне вирішення проблеми, що включає в себе удосконалення як законодавчої бази, так і організаційної структури митних органів. Це зумовлено постійною еволюцією методів контрабандистів, а також необхідністю адаптації митної системи до нових викликів глобалізації та розвитку технологій. Застарілі норми законодавства та неефективна організаційна структура митних органів створюють сприятливі умови для незаконного переміщення товарів через митний кордон.

Терміни «європейська інтеграція» та «адаптація законодавства» вже давно перестали бути чимось невідомим і незрозумілим як для представників української доктрини європейського та міжнародного права, так і для більшості пересічних громадян нашої держави. У національному законодавстві, на основі передбачених у ст. 51 Угоди про партнерство і



співробітництво (далі – УПС) міжнародно-правових зобов'язань України [5], чітко визначено їх взаємозв'язок: «Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу» [50].

Інтеграція України до ЄС потребує приведення законодавства до норм встановлених Всесвітньою митною організацією (ВМО) та Європейським Союзом (ЄС). Такі запровадження допомагають бути інтегрованим в європейське законодавство. Тому необхідно внести зміни до Митного кодексу України щодо включення сучасних підходів до управління ризиками та митного контролю. Такі зміни дозволять митним органам краще оцінювати та пом'якшувати ризики, пов'язані з транскордонною торгівлею, сприяючи прискоренню часу оформлення та зменшенню витрат для підприємств.

Пропозиції щодо удосконалення нормативної бази:

- 1) Підвищення прозорості щодо звітності контрабанди.
- 2) Посилення відповідальності за контрабанду.
- 3) Всеукраїнські компанії про небезпеку контрабанди для громадськості.

Створення прозорого механізму звітності для митних і правоохоронних органів має важливе значення для ефективного управління інцидентами контрабанди та їх результатами. Ця система дозволить регулярно публікувати інформацію про випадки контрабанди з детальним описом використаних методів, обсягів і судових заходів, вжитих проти порушників. Постійно надсилаючи такі дані громадськості, органи влади можуть не тільки посилити підзвітність, але й зміцнити довіру в суспільстві. Наприклад, демонстрація успішних операцій проти контрабанди може служити стримуючим фактором для потенційних правопорушників, водночас запевняючи громадян у дотриманні їхньої безпеки та правових стандартів. Крім того, залучаючи відгуки спільноти та участь у процесі звітування, механізм міг би створити середовище співпраці, де громадськість відчуває себе уповноваженою повідомляти про підозрілу діяльність, що зрештою призведе до більш надійного та прозорого підходу до боротьби з контрабандою.

Наступним пропонується перегляд покарання за контрабанду, тобто посилення відповідальності. Таке запровадження фактично, надає можливість зменшення контрабандистських дій. Адже більш суворі покарання роблять для злочиність менш привабливим таку діяльність. Збільшення штрафів та конфіскація майна, як вид покарання зумовить збільшення надходжень до Державного бюджету. Ще одніє перевагою є розвиток українського ринку, його конкурентоспроможності. Зменшення контрабандистів захищає добросовісних підприємців від недобросовісних конкурентів.

Вкрай важливо ініціювати комплексні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості про багатогранний негативний вплив контрабанди, який виходить за рамки простих економічних наслідків і охоплює значні загрози національній безпеці та здоров'ю населення. Ці кампанії мають не лише висвітлювати фінансові втрати, пов'язані з контрабандою, а й інформувати громадян про те, як така практика підриває цілісність легальних ринків і підживлює організовану злочинність. Залучення шкіл до освітніх програм може допомогти молодим людям зрозуміти моральні та правові наслідки контрабанди, виховуючи почуття відповідальності та участь у громаді з раннього віку. Крім того, співпраця із засобами масової інформації може посилити повідомлення, забезпечивши його охоплення ширшої аудиторії за допомогою інформативних статей, сегментів трансляцій та ініціатив у соціальних мережах. Громадські програми, такі як семінари та збори в ратушах, можуть додатково заохочувати діалог і мобілізувати місцеву підтримку для ініціатив по боротьбі з контрабандою. Цей цілісний підхід дозволить людям усвідомлювати свою роль у боротьбі з контрабандою та виступати за ініціативи, які сприяють безпеці та добробуту в їхніх громадах.

Щодо організаційної структури пропонується департамент по боротьбі з контрабандою та миними правопорушенням розбити на відділи. Поділ на відділи відповідно до предмету контрабади зображено у таблиці 3.1

Підрозділ	Основні функції	Спеціалізація
<b>Відділ боротьби з контрабандою наркотичних засобів</b>	Виявлення та припинення незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, взаємодія з правоохоронними органами	Наркотичні засоби, психотропні речовини
<b>Відділ боротьби з контрабандою зброї та боєприпасів</b>	Виявлення та припинення незаконного переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів	Зброя, боєприпаси, вибухові речовини
<b>Відділ боротьби з контрабандою культурних цінностей</b>	Виявлення та припинення незаконного переміщення культурних цінностей, взаємодія з правоохоронними органами та культурними інституціями	Культурні цінності, антикваріат

Таб. 3.1. Розширення організаційної структури.

Джерело: складено автором.

Функціональний поділ передбачає розподіл завдань між підрозділами митниці за функціональною ознакою, тобто за видом виконуваної роботи. Такий підхід дозволяє створити спеціалізовані підрозділи, які зосереджуються на вирішенні конкретних завдань.

Перевагами спеціалізованих підрозділів є глибокі знання у своїй галузі, що дозволяє їм ефективніше виявляти і припиняти незаконні дії.

Отже, удосконалення законодавчої бази та організаційної структури митних органів є невід'ємною складовою сучасного митного адміністрування. Ефективне функціонування митниці забезпечується чіткими, прозорими та адаптивними нормативно-правовими актами, а також раціональною організацією роботи. Як зазначає у своїх дослідженнях проф. О.І. Петренко, сучасна митна служба має відповідати викликам глобалізації, інтеграції та цифрової трансформації [51]. Оптимізація законодавства передбачає уніфікацію норм з міжнародними стандартами, спрощення процедур та

підвищення прозорості. Водночас, організаційна структура митних органів має бути гнучкою, щоб швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно протидіяти новим видам митних правопорушень. Лише за умови гармонійного поєднання цих двох факторів можна забезпечити стабільне функціонування митної системи та сприяти розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

## ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було проведений теоретичний аналіз державного регулювання протидії контрабанди. Проведена робота дала можливість сформулювати низку висновків та пропозицій щодо удосконалення законодавчої бази та організаційної системи.

Зусилля митних органів зосереджені на виконанні обов'язків, удосконаленні митних операцій, забезпеченні сумлінності справляння податків і зборів при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, своєчасності їх надходження до державного бюджету. Посилити боротьбу з контрабандою, порушеннями митних правил та корупцією.

Уряд постійно працює над боротьбою з контрабандою. Відповідно до Закону центральні органи виконавчої влади України покликаний боротися з контрабандою. Такими установами є: Державна митна служба, Державна податкова служба України, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національна Поліція України та інші правоохоронні органи.

У першому розділі було вивчено питання контрабанди, предмети контрабанди, способи перевезення контрабанди. Ці питання дали загальне уявлення про це явище, та продемонструвало його особливості, як злочинного діяння.

Далі, вивчаючи нормативну базу та керівні принципи, що регулюють контрабанду, дослідження мало на меті виявити ефективність, прогалини та неузгодженості в рамках існуючого законодавства.

Отриманий аналіз дає зрозуміти, як законодавчі зміни можуть вплинути на нові методи, що використовуються контрабандистами. Оскільки методи контрабанди адаптуються для обходу законодавчих обмежень, ретельний аналіз закону дає змогу виділити області, де закони можуть відставати від кримінальної тактики.

Другий розділ мав на меті детально дослідити та описати нові загрози та труднощі, з якими стикається сучасна система боротьби з контрабандою. Він фокусується на аналізі динамічно змінюваного середовища, в якому діють контрабандисти, та на виявленні нових методів незаконного переміщення товарів.

У третьому розділі аналізуючи роботу науковців та положення законодавства України, було проведено порівняння таких термінів, як «міжнародна співпраця» та «міжнародна правова допомога». Поведінка між країнами під час розслідування контрабанди, яка може регулюватися загальними та спеціальними міжнародними договорами України.

Також, була інтерпретована роль Інтерполу у ході боротьби з контрабандою. За допомогою такого аналізу структурно складено організація етапів міжнародних операцій та їх основна роль.

У останньому розділі ми звернули увагу на удосконалення роботи митниці. Як її модернізувати, де брати кошти на фінансування новітніх технологій. Як поразити організаційну систему митниці по боротьбі з контрабандою, які заходи покращать роботу митниці та зменшать кількість контрабандистських дій.

Пропозиції щодо удосконалення нормативної бази пропонувані у магістерській, наступні:

- 1) Підвищення прозорості щодо звітності контрабанди.
- 2) Посилення відповідальності за контрабанду.
- 3) Всеукраїнські компанії про небезпеку контрабанди для громадськості.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме зниженню рівня контрабанди, зміцненню економічної безпеки держави та створенню рівних умов конкуренції для добросовісних підприємців.

Зрештою, важливим аспектом є підхід, який сприяє співпраці між урядами, неурядовими організаціями та місцевим населенням, для створення стійких рішень для викорінення контрабанди та пов'язаного з нею впливу на суспільство та економіку.

Підсумовуючи, боротьба з контрабандою є багатогранним викликом, який потребує комплексного та скоординованого підходу між різними секторами влади, правоохоронними органами та міжнародними організаціями.

Одним з основних обговорюваних аспектів є важливість надійної законодавчої бази, яка може адаптуватися до еволюції тактики контрабанди. Оскільки мережі контрабанди продовжують розвиватися, необхідно, щоб закони не відставали від них, щоб ефективно стримувати та карати порушників. Наприклад, посилення покарань за торгівлю людьми та збільшення ресурсів для правозастосування можуть слугувати значними стримуючими факторами.

Крім того, неможливо переоцінити роль обміну розвіданими між країнами. У дисертації наголошується на успішних прикладах, де спільні зусилля призвели до значних арештів і ліквідації кіл контрабанди. Спільні операції, такі як спільні оперативні групи або міжнародні коаліції, можуть посилити спроможність окремих країн контролювати та перешкоджати контрабанді більш ефективно.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Контрабанда. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <http://surl.li/cmdgan>.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21 вересня 1999 року № 1068-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>.
4. Угода про вивезення та ввезення культурних цінностей: Ратифікація від 11.01.2006 № 997\_354. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997\\_354#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_354#Text).
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
6. Про затвердження Інструкції про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.08.2019 № 691. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.
7. Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії. Закон України від 11 січня 2000 року № 1370-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-14/ed20200124#n27>.
8. Про затвердження Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України. Наказ Адміністрації державної прикордонної служби України від 21.10.2003 № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-03#Text>.
9. Проць І.М., Ямкова Т.І. Контрабанда диких тварин в Україні: проблемні аспекти. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (6



листопада 2020 року) / упор. О.В. Авраменко, С.С. Гнатюк, І.І. Сидорук. Львів: ДУВС, 2020. С. 300–304.

10. Басай В. Д. Організована злочинність і контрабанда. *Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою*. Т. 18. С. 315–318.

11. Кормич Л. В. Соціальні наслідки контрабанди «живого товару» (міжнародно-правові аспекти). *Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення*. Т. 10. С. 324–325.

12. Кузьменко О. В. Поняття контрабанди людьми та її місце в структурі нелегальної міграції. *Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення*. Т. 10. С. 318–324.

13. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія. Київ: Юрид. практика, 2003. 924 с.

14. Ветушенко О. Контрабанда як фактор загрози національній безпеці України // *Митниця*. 2006. №3. С. 6-11.

15. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у змінній редакції) URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_643#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text).

16. Положення про Державну митну службу України від 6 березня 2019 р. № 227 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n209>.

17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

18. Про запобігання корупції. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

19. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

20. Офіційний портал Державної податкової служби України. Департамент організації протидії митним правопорушенням. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>

21. Про затвердження Положення про Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Наказ Державної митної служби України від 07.04.2011 № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0289342-11#Text>.

22. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.

23. Положення про Державну митну службу України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019>.

24. Хараберюш О. І. Протидія контрабанді в Україні: оперативно-розшуковий аспект: монографія. К.: ВД «Дакор», 2015. 416 с.

25. Дорофєєва Л. М. Взаємодія митних та правоохоронних органів у питаннях протидії контрабанді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право, Випуск 85: частина 2 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/50-1.pdf>.

26. Стратегія інтегрованого управління кодонами на період до 2025 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>.

27. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про окремі питання реалізації державної політики у сфері захисту державного кордону». Указ Президента України від 18 серпня 2021 року № 367/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/2021#n5>.

28. Григор'єв О. Ю., Свирида Є. І. Боротьба з контрабандою в Україні: заходи та виклики. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 1 (11). С.179-189. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/sep/35803/240560maketmanagement-183-193.pdf>

29. Лекарь С. І. Місце адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави у системі державно-правового механізму. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 1. С. 15–20.

30. Хомутянський В. В. Сутність адміністративно-правової протидії порушенням митних правил: окремі наукові підходи до розкриття. *Наукова спадщина*. 2020. № 50. С. 62–67.

31. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів. Закон України від 9 грудня 2023 року № 3513-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text>.

32. Наслідки «новації» для українського бізнесу від криміналізації контрабанди товарів, запропонованих у законопроекті № 5420. Офіційний портал видавництва юридична практика Pravo.ua. URL: <http://surl.li/mqreh>

33. Григор'єв О. Ю., Свирида Є. І. Боротьба з контрабандою в Україні: заходи та виклики. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024 № 1 (11), С. 179-189.

34. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

35. Сайт Державної митної служби. URL: <https://customs.gov.ua/>.

36. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. К. :КНТ, 2008. 368 с.

37. Про гуманітарну допомогу. Закон України від 22 жовтня 1999 року №1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.

38. Інтернет ресурс. URL: <http://surl.li/engsww>.

39. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ: КНТ, 2008. 368 с.
40. Пашко П. В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю. *Митна безпека*. 2010. № 1 . С. 6-13.
41. Навроцький В. О. Кримінальне право. Особлива частина: курс лекцій. Київ: Знання, 2000. 256 с.
42. Коломійчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону (методологія, методи, практика). Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. 277 с.
43. Резнікова Є. С. Діяльність митних органів з попередження контрабанди. *Збірник матеріалів конференції (30 листопада 2018 року)*. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, «Фінарт», 2018. С. 191-196.
44. Korea pilots blockchain technology as it prepares for the future. *World customs organization news*. February 2019. № 88. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wconews-88/korea-pilots-blockchain-technology-as-it-preparesfor-the-future/>.
45. Мацедонська Н.В, Коваленко В.В, Штефан Н. Б Модернізація митної діяльності з використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. Випуск 27. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-16>.
46. Держмитслужба приєдналася у тестовому режимі до блокчейн-платформи TradeLens. URL: <http://surl.li/mvemcl>.
47. Допілка В. О. Контрабанда – правопорушення міжнародного характеру. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* / редкол.: С. В. Ківалов, Л. І. Кормич, М. А. Польовий. ОНЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса, 2009. Вип. 36. С. 214-221.
48. Ліпинський В. В. Правові аспекти протидії незаконному переміщенню тютюнових виробів через митний кордон України. *Вісник Академії митної служби України. Серія : «Право»*. 2014. Вип. № 1 (12). С. 59.

49. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

50. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 16 квітня 1991 року N 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

51. Петренко, О.І. Сучасні тенденції розвитку митного адміністрування в Україні. *Науковий вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія юридична.* № 99. С. 125-132.